

Schwarz, Michal; Blažek, Václav

Klasifikace a rozšíření mongolských jazyků

Linguistica Brunensia. 2010, vol. 58, iss. 1-2, pp. [11]-50

ISBN 978-80-210-5250-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115062>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

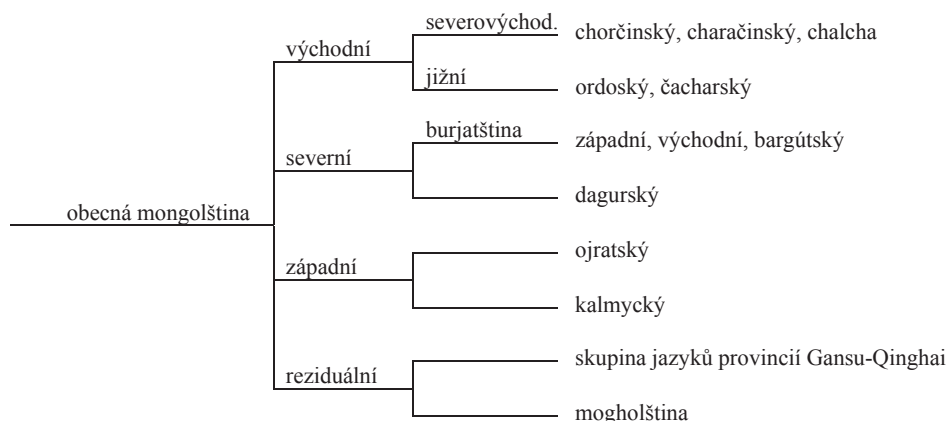
Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MICHAL SCHWARZ – VÁCLAV BLAŽEK

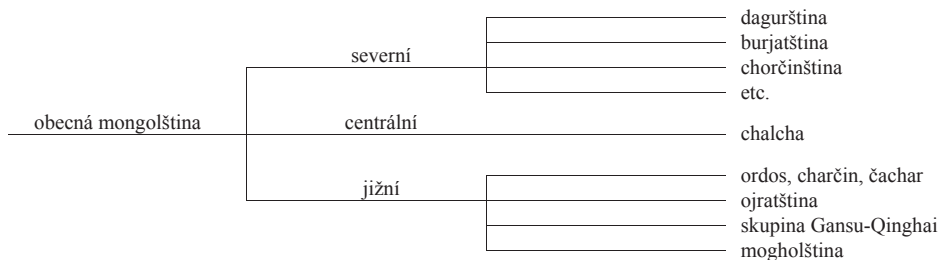
KLASIFIKACE A ROZŠÍŘENÍ MONGOLSKÝCH JAZYKŮ

0. Cílem předkládaného příspěvku, kterým volně navazujeme na sérii článků věnovaných jazykům Centrální Asie, je shromáždit nejdůležitější modely klasifikace mongolských jazyků, znázornit je ve stromových diagramech; uvést metodologické přístupy jednotlivých modelů a nakonec nabídnout naši vlastní analýzu s výsledkem podle metody tzv. ‚rekalibrované‘ glottochronologie Sergeje Starostina. Lze předeslat, že dosud nejúplnější přehled klasifikací mongolských jazyků nabídnul teprve Rybatzki (2003). V appendixech připojujeme lexikální materiál a demografické a geografické poznámky k jednotlivým jazykům. Čínská jména jsou zapisována abecedou pinyin a ohýbána českými koncovkami.

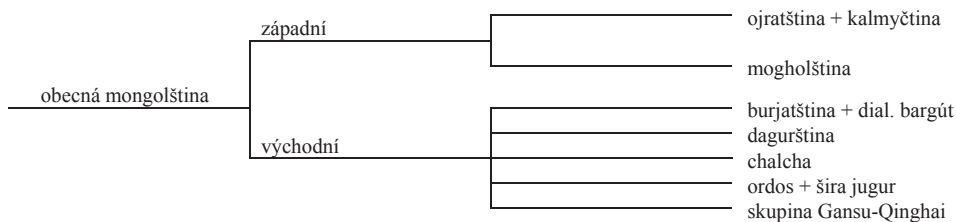
1. První odbornou klasifikaci mongolských jazyků a jejich dialektů vypracoval Rudnev (1908), který začal se čtyřmi hlavními větvemi:

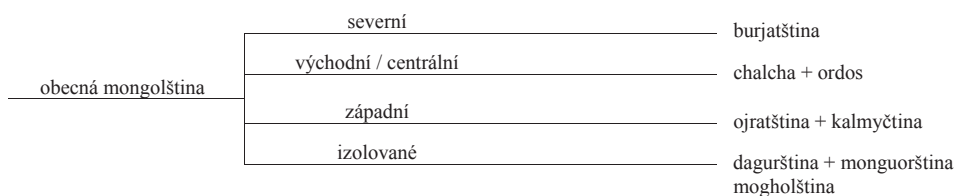
2. Rudnev ale později (1911, 231) model upravil na tři větve:

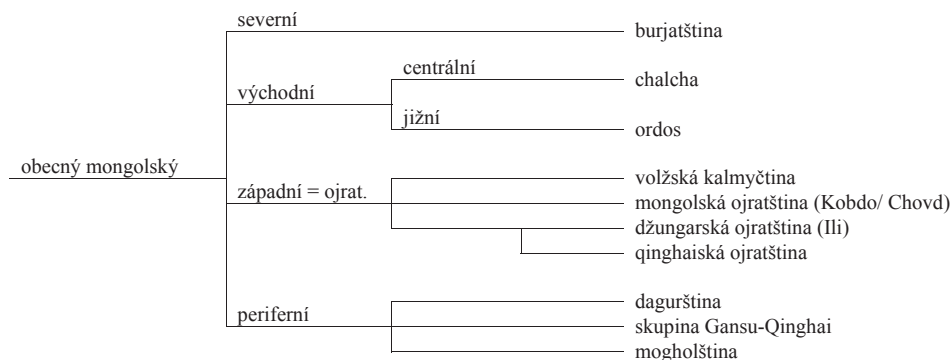
3. Vladimircov (1929, 2–18) členil mongolské jazyky jen na dvě hlavní větve:

4. Až Sanžejev (1952, 40) se opět vrátil ke čtyřem větším:

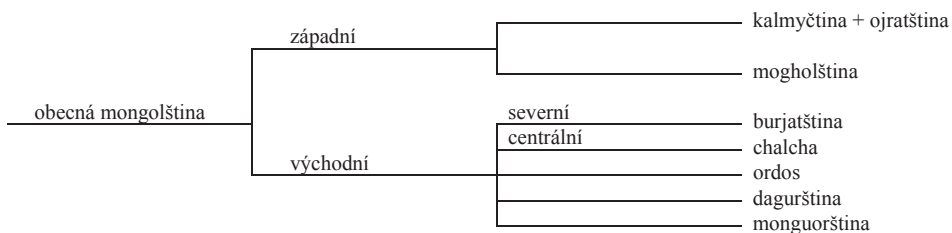
5. Sinor (1952) tuto tetrachotomii více specifikoval:

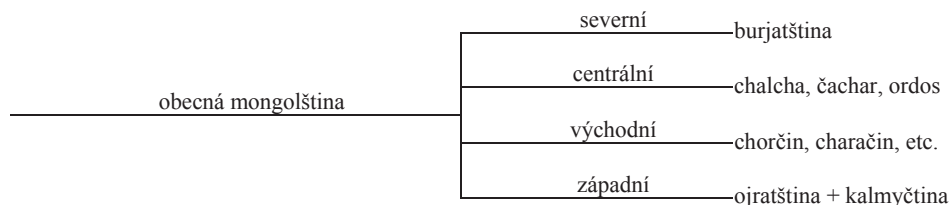
6. Poppe (1954, 6–7) navrhnul dvě ‚hlavní‘ a jednu ‚periferní‘ větev:

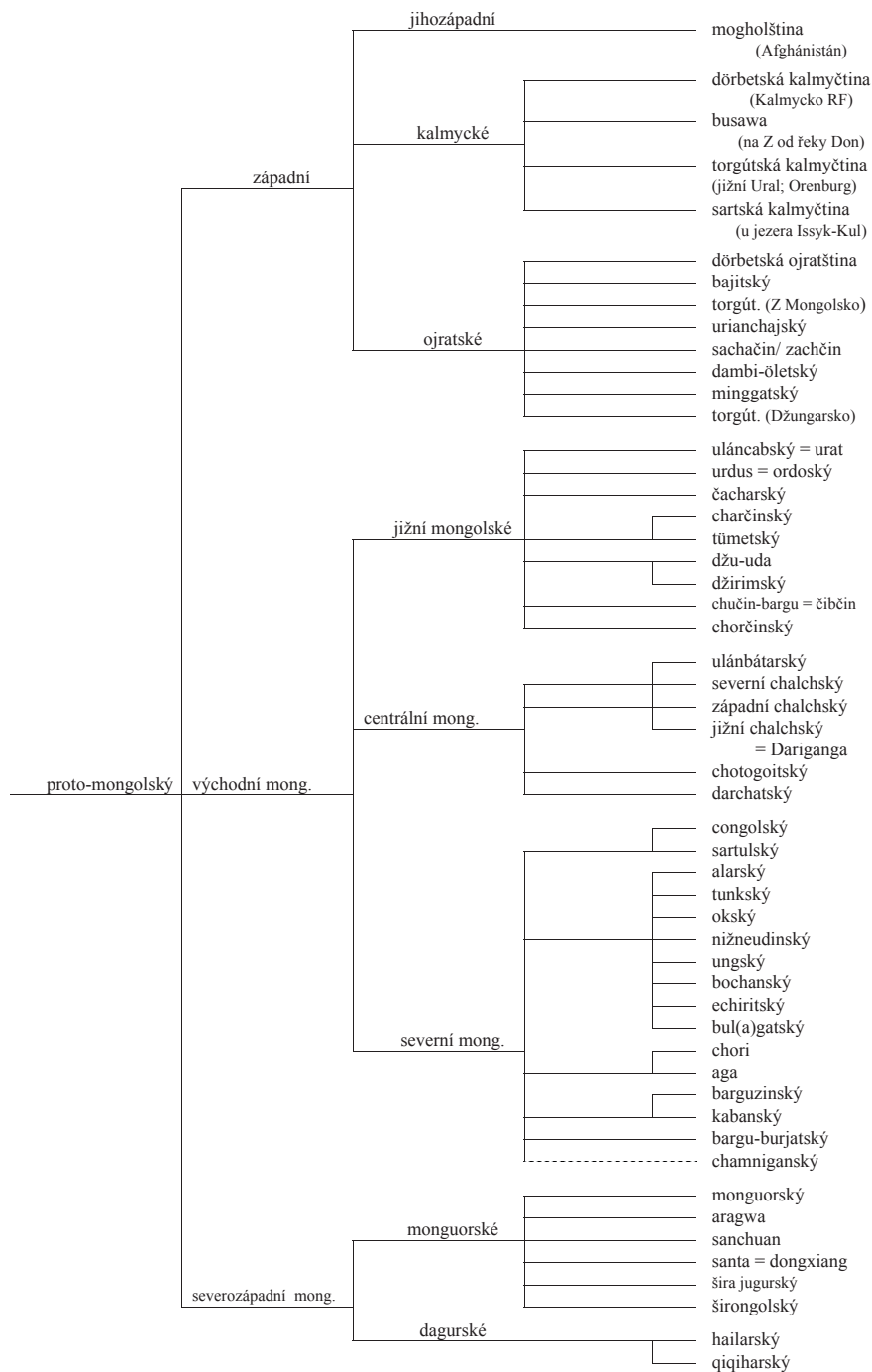
7. Později Poppe (1955, 14–23) klasifikaci zredukoval na dichotomický model:

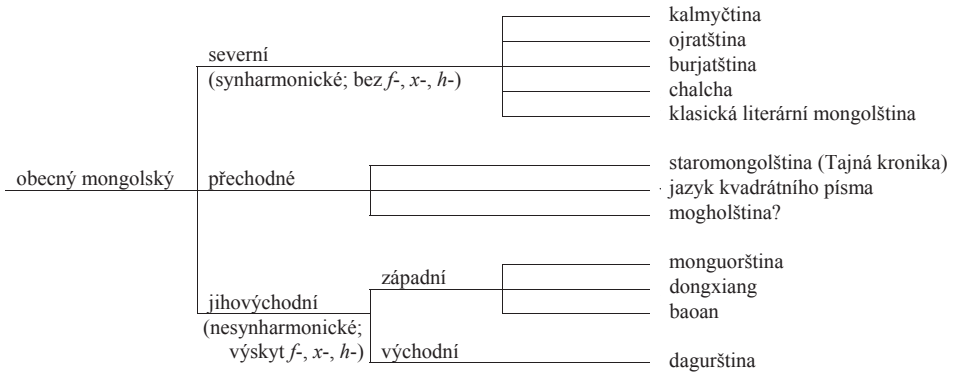
8. Luvsanvandan (1959) se zaměřil jen na tzv. hlavní nebo ‚jádrové‘ mongolské jazyky:

9. Nejdetailnější klasifikaci mongolských dialektů předložil Doerfer (1964, 41–43). Jeho klasifikace zahrnuje mnoho dialektů a je založena hlavně na geografických kritériích.

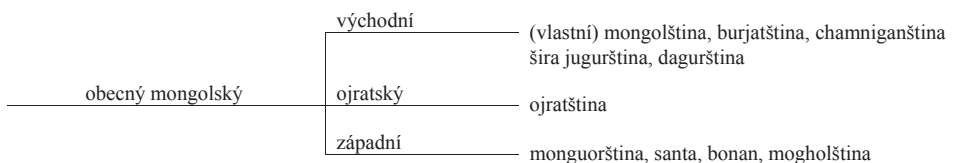
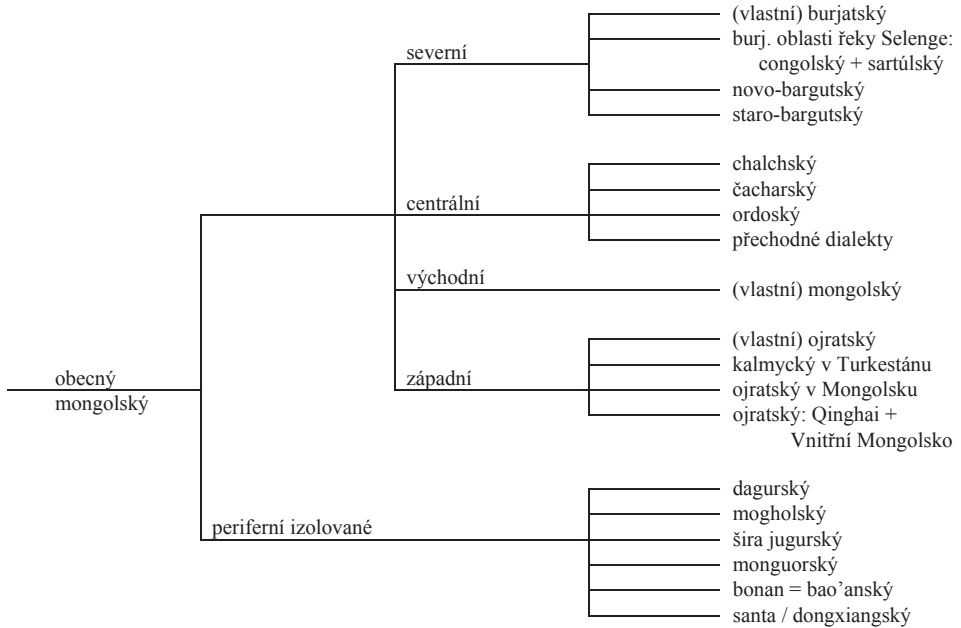

10. Bertagaev (1968, 9–12) rozlišoval mongolské jazyky podle typologických fonetických kritérií:

11. Beffa & Hamayon (1983) přišli s ambiciózní klasifikací, která zůstává více areální než genetická:

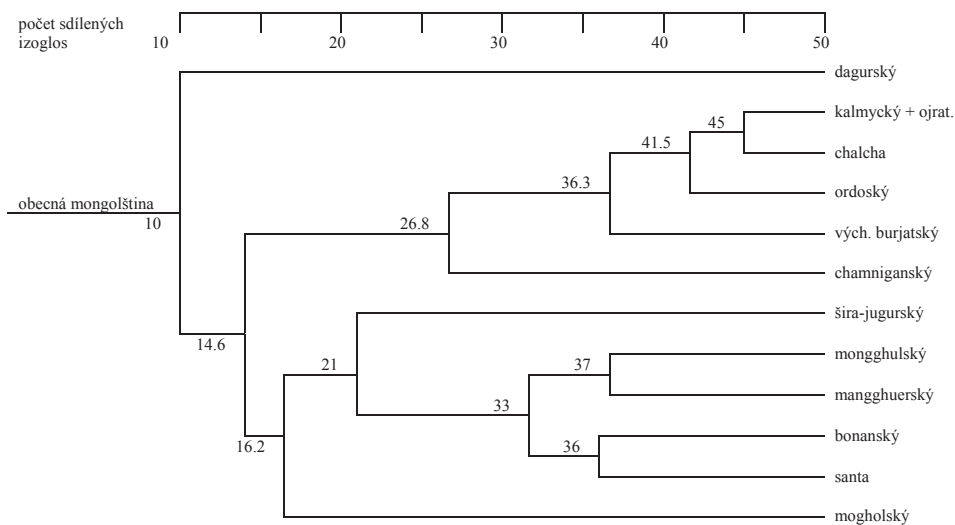
12. Svantesson (2000) se vrátil k trichotomickému modelu:

13. Výše uvedené klasifikace byly založeny na kombinaci geografických a gramatických (tj. fonetických + morfologických) kritérií. Omezovaly se jen na intuitivní nebo kvalitativní hodnocení. Až Rybatzki (2003, 387–89) aplikoval jako první kvantitativní přístup a shrnul vzájemné korespondence nejdůležitějších fonetických a morfologických izoglos mezi 12 moderními jazyky do následující tabulky:

	chamn.	V burjat.	chalcha	ordos.	ojrat.	moghol	šira jug.	monggh.	manggh.	bonan	santa
dagurština	12	14	17	11	12	4	6	10	9	9	6
chamnigan.		33	27	24	23	10	12	12	12	11	10
V burjat.			42	32	35	11	17	15	14	13	12
chalcha				43	45	11	20	18	17	16	13
ordos.					40	10	18	18	15	15	11
ojrat.						14	19	17	15	13	12
moghol							14	15	17	17	18
šira jugur.								25	23	20	16
mongghul									37	34	30
mangghuer										36	33
bonan											36

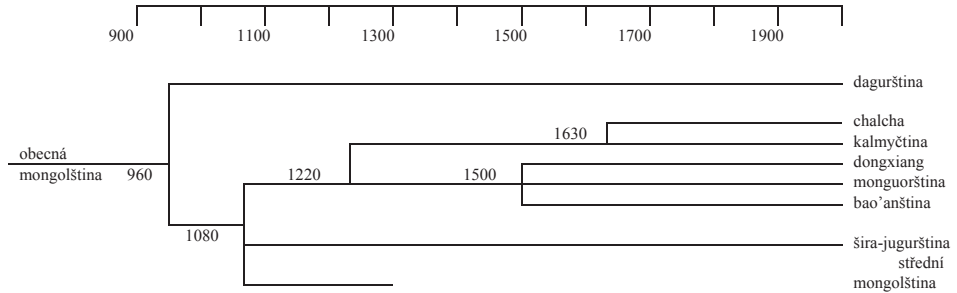
Na základě korespondencí v tabulce lze vytvořit stromový diagram:

14. Hattori (1959) se jako první pokusil klasifikovat mongolské jazyky pomocí glottochronologické metody. V jeho době to ještě byla klasická metoda Morrise Swadeshe.

15. První aplikaci ‚rekalibrované‘ glottochronologie na klasifikaci mongolských jazyků připravil sám Sergej Starostin (1991, 227–244 s lexikálními daty) a do-

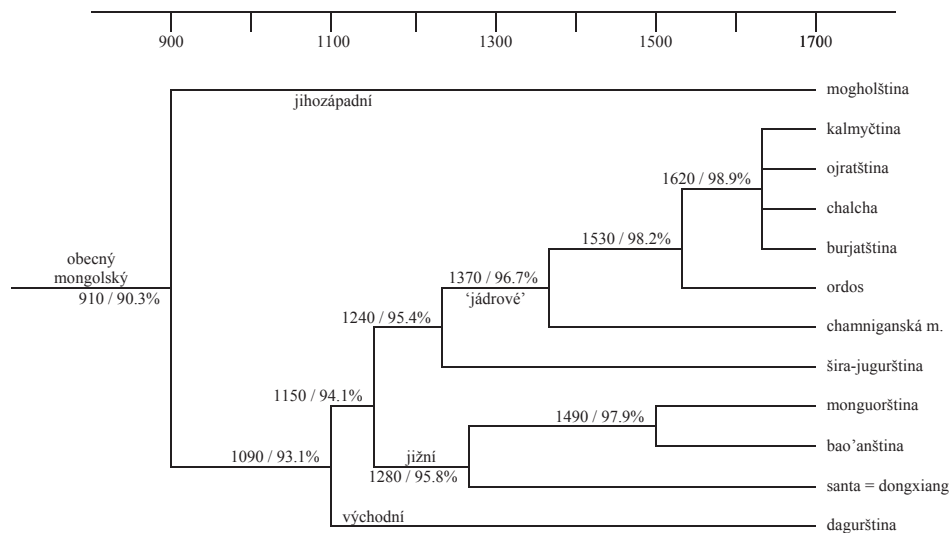
končili ji jeho spolupracovníci. Týká se osmi nejlépe doložených jazyků včetně střední mongolštiny:

16. Naše klasifikace operuje s týmiž sedmi moderními jazyky (s úplnými slovními spisky, tj. chalcha, kalmyčtina, santa (= dongxiang), bao'an (= bonan), dagurština, šira-jugurština, monguorština (k dispozici máme i data dvou neúplně doložených monguorských dialektů: mongghul [99 slov] a mangghuer [77 slov]). Dále přidáváme burjatštinu s kompletní dokumentací a neúplné spisky mogholštiny [93 sémantických jednotek], ordoštiny [88], ojratštiny [81] a chamniganské mongolštiny [78]. Pro srovnání jsou ve spiscích uvedena lexikální data literární a střední mongolštiny.

%	ojrat.	chalcha	burjat.	ordos	chamn.	santa	bao'an	dagur.	jugur.	monguor.	moghol.
kalm.	98.76	99.00	99.00	97.72	96.15	94.79	96.35	94.50	95.95	97.44	90.78
ojrat.		100.00!	98.76	97.36	89.85!	93.75	94.30	94.44	95.00	96.87	88.97
chalcha			99.00	98.86	96.15	94.79	96.87	95.00	95.95	95.91	90.00
burjat.				98.86	97.43	95.31	94.27	93.00	94.94	95.91	90.78
ordos					97.29	93.10	95.93	95.45	95.45	95.97	91.66
chamn.						92.30	94.73	89.74	94.87	93.50	90.62
santa							96.84	91.14	90.00	94.79	90.14
baoan								94.27	93.68	97.91	92.56
dagur.									89.39	94.38	88.66
jugur.										95.36	88.81
monguor.											94.00!

Pozn: symbol „!“ označuje problematické výsledky ovlivněné neúplnými daty spisků nebo vysokou mírou výpůjček. Tyto výsledky nebyly zohledněny při finálním výpočtu.

17. Závěr

Naše výsledky potvrzují úzkou příbuznost chalchské mongolštiny, burjatštiny, ojratštiny, kalmyčtiny a jazyka nebo dialektu ordos, jejichž spisovné formy přímo korespondují se slovníkem klasické literární mongolštiny. Chamniganská mongolština nejspíš také patří do stejné skupiny „jádrových“ mongolských jazyků; není však uchována v literární variantě a její odlišnost od ostatních „jádrových“ jazyků kolísá v rozmezí 3%, na rozdíl od 2% ostatních pěti idiomů. Klasifikace založené na kvantitativním přístupu (13-Rybatzki, 15-Starostin) se celkem shodují s naším výsledkem: do druhé skupiny jižních jazyků řadí monguorštinu a idiomy bao'an a santa (dongxiang). Tyto tři modely se shodují v závěru, že se dagurština oddělila ještě před divergencí „jádrové“ a jižní skupiny. Naše klasifikace se odlišuje ve stanovení pozice šira-jugurštiny a mogholštiny. Zatímco my situujeme šira-jugurštinu do blízkosti „jádrové“ skupiny, Rybatzki (2003) ji spojuje s jižní skupinou a Starostin (1991) jí vyhrazuje zcela samostatnou pozici. Roli nejodlišnějšího jazyka v našem modelu zaujímá mogholština. Rybatzki klasifikoval mogholštinu dohromady s jižní skupinou a šira-jugurštinou, proto je podle jeho modelu a metodiky nejodlišnější dagurština. Starostin mogholštinu netestoval vůbec. V souhrnu se náš, Starostinův a Rybatzkiho model liší jen v pozici šira-jugurštiny a mogholštiny. Klasifikace mogholštiny je pochopitelně nejistá kvůli nejvyššímu počtu výpůjček (18) a absenci 7 položek ve spisku. Každopádně lze konstatovat relativně vysokou korelaci výsledků všech tří modelů a to i přes odlišnost v přístupech kvantitativní analýzy fonetických a morfologických izoglos (Rybatzki) a hodnocení lexikálních izoglos (Starostin a naše klasifikace).

Apendix 1: lexikální data mongolských jazyků (glosy ponechány v angličtině)

1. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
1a. all	<i>bui-</i>	<i>büğüde/ büküli</i>	<i>bügd/ büx</i>	<i>büx/ bügd</i>	<i>bügede</i>	<i>büğüde</i>	<i>büğüde</i>	
1b.	<i>qou</i>		<i>xū</i>	<i>xū</i>	<i>xō / xu</i>			
1c.		<i>qamaγ, -uγ</i>	<i>xamaγ</i>	<i>xamaγ</i>	<i>xam^oγ</i>	<i>xamuq</i>	<i>xamuγ</i>	
1e.			<i>niyt + general, public</i>	<i>nīte/ nīt + general, public</i>				
1f.			<i>alibā + any</i>	<i>alibā + any</i>				
2a. ashes	<i>hünesü</i>	<i>ünesü</i>	<i>üns</i>	<i>ünehen</i>	<i>ümsn</i>		<i>ünes</i>	
3a. bark	<i>qaudasun</i>				<i>xādāsñ</i>			
3ba.	<i>qolisun</i>	<i>qalisun</i>	<i>xal's</i>	<i>xalihan/ xal'ha(n)</i>	<i>xāl'sñ</i>		<i>xalisu</i>	
3bb.			<i>xoltos</i>	<i>xoltohon</i>				
3c.	<i>körüsün</i>		<i>(xörs/ xörsön + soil)</i>		<i>körsñ + skin</i>			
3.e.					<i>dursñ^b</i>			
4a. belly	<i>ke“eli</i>	<i>kegele</i>	<i>xewel</i>		<i>kēli</i>		<i>xēl</i>	
4b.		<i>gedesün + stomach</i>	<i>gedes</i>	<i>gedehe</i>	<i>gesñ^b</i>	<i>gesen</i>	<i>gedesü</i>	<i>gedes</i>
5. big	<i>yeke</i>	<i>yeke</i>	<i>ix</i>	<i>yexe</i>	<i>ik/ ik^e</i>	<i>yekel ik</i>	<i>iγxe</i>	<i>yeke</i>
6a. bird	<i>šiba“un</i>	<i>šibaγun</i>	<i>šuwü</i>	<i>šubün</i>	<i>šowün</i>	<i>šiboun</i>	<i>šiwün</i>	<i>sibō/ šiwō</i>
7a. bite	<i>qaža-</i>		<i>xaž-</i>	<i>xažax-</i>	<i>χazā-</i>		<i>xaža-/ xažu-</i>	
7b.	<i>žagu-</i>	<i>žayu-</i>	<i>žü-</i>	<i>žü-</i>	<i>žü-</i>	<i>žou-</i>	<i>žü-</i>	<i>žō-</i>
7c.	<i>kemeli-</i>		<i>xemlex-/ ximle-</i>	<i>ximelxe-</i>	<i>kemī-</i>		<i>kemele-</i>	
8. black	<i>qara</i>	<i>qara</i>	<i>xar</i>	<i>xara/ xar</i>	<i>χarā</i>	<i>xar/ xara</i>	<i>xara</i>	<i>kara/ χara</i>
9. blood	<i>čisu/ čisun</i>	<i>čisun</i>	<i>cus</i>	<i>šuhaγ</i>	<i>cusñ/ čusñ</i>	<i>cusun/čusñ</i>	<i>žusu</i>	
10. bone	<i>yasun</i>	<i>yasun</i>	<i>yas</i>	<i>yahā/ yahan</i>	<i>yasñ</i>	<i>yasu</i>	<i>yasun</i>	<i>yas</i>
11a. breast	<i>kökün</i>	<i>köke/ kökün + nipples</i>	<i>xöx</i>	<i>xüxen</i>	<i>kökn</i>		<i>göγχö</i>	<i>kükö</i>
11c.			<i>mēm + udder</i>					
11d.		<i>ebcigün</i>	<i>ēpcü</i>	<i>übsün</i>	<i>öpcün</i>	<i>ebčiu</i>		
11e.			<i>öwör</i>	<i>über + bossom</i>	<i>öwr</i>			
11f.			<i>delen + udder</i>	<i>delen + udder</i>				<i>deley / deley küköl + udder</i>
11g.		<i>cigeži / čegeži</i>	<i>cēž</i>	<i>səž / səže</i>	<i>cēži</i>			<i>cēž/ cēž</i>
12a. burn	<i>tüle-</i>		<i>tüle-</i>	<i>dürexe-/ tülex-</i>	<i>tül-</i>			
12b.			<i>šatax-</i>	<i>šatax-</i>				

I. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
12c.			<i>nocox-</i> + catch fire, grab	<i>nosox-</i> + catch fire, grab				
12d.			<i>galdax-</i> < <i>gal</i> fire	(<i>galdax-</i> < <i>gal</i> fire)				
13a. claw	<i>kimusun</i>		<i>xums</i>	<i>xyumhan</i>	<i>xumsn</i>			<i>kimuxu</i> <i>k,imus</i>
13b.			<i>sawar</i> / <i>sawrū</i> + paw	<i>habar</i>	<i>sawr</i> / <i>sawūr</i>			<i>sawar</i>
14a. cloud	<i>e“ülen</i>	<i>egülen</i>	<i>ül</i>	<i>ülen</i>	<i>üln</i>	öülen		
15a. cold	<i>köyiten</i>	<i>küiten</i> / <i>küyiten</i>	<i>xüiten</i>	<i>xüiten</i>	<i>kītn</i>		<i>küiten</i> / <i>kūten</i>	
15b.			<i>žixūn</i> + frosty, chilly	(<i>žigūn</i> + frosty, chilly)	<i>žexə</i>			
15c.			(<i>χawsaraŋ</i> / <i>xavsraga</i> about the wind)	<i>heryūn</i>	(sewr about the wind)			
16. come	<i>ire-</i>	<i>ire-/ irekü-</i>	<i>ir-</i>	<i>ere-/ yere-</i>	<i>ir-</i>	<i>ir-</i>	<i>ir-/ ire-</i>	<i>ire-</i>
17. die	<i>ügü-</i>	<i>ükü-</i>	<i>üx-</i>	<i>üxe-</i>	<i>ük-/ ük^a-</i>	ükü-	<i>ü'xü-</i>	
18. dog	<i>noqai</i>	<i>noqai</i> / <i>noxai</i>	<i>noxoi</i>	<i>noxoi</i>	<i>noxā</i>	<i>noxā</i>	<i>nokoi</i>	<i>nokoi</i> / <i>noχoi</i>
19. drink	<i>ugu-</i>	<i>uγu-</i>	<i>ū-</i>	<i>ū-</i>	<i>ū-</i>	<i>ū-</i>	<i>ū-</i>	<i>ū-</i>
20aa. dry			<i>xūrai</i> / <i>xūraj</i> + thin	<i>xūrai</i>	<i>xūrā</i>		<i>xūrā</i> + thin	
20ab.	<i>qusun</i> / <i>qo'osun</i> / <i>qu'asun</i> + empty (<i>qoson</i> dryness)	<i>qoγosun</i> dry, empty		<i>xōhoŋ</i>	<i>xagsu^b</i>		<i>χōson</i>	
20b.			<i>gan</i>	<i>gan</i>				
21. ear	<i>čikin</i>	<i>cikin</i> / <i>čikin</i>	<i>čix</i>	<i>šexe</i>	<i>čikn</i>	<i>cik/ cikn</i>	<i>žike/ žixe</i>	<i>ciki/ čikin</i>
22a. earth	<i>qažar</i>	<i>gažar</i>	<i>gažar</i>	<i>gažar</i>	<i>gazr</i>	γazar	<i>gažar</i>	<i>čadžar</i>
22b.	<i>šira</i> 'u/ <i>širo</i> 'ai	<i>siruyal</i> / <i>siroi</i>	<i>šorō/ šoroj</i>	<i>šorō/šoroi</i>	<i>šorā</i>	<i>široi</i>	<i>šorō</i>	<i>siroi</i>
22c.			<i>xōrs</i> / <i>xōrsōn</i> + soil	<i>xūrihen</i>	<i>kōsr</i> + base, steppe			
23. eat	<i>ide-</i>	<i>ide-</i>	<i>id-/ ide-</i>	<i>ede-/ edi-</i>	<i>id-/ ide-</i>	ide-	<i>ide-</i>	<i>ide-</i>
24a. egg	<i>öndegen</i>	<i>öndegen</i>	<i>öndög</i>	<i>ündegen</i>	<i>önd^ggn</i>		<i>öndögö</i>	<i>undugu</i>
25a. eye	<i>nidün</i>	<i>nidü/ nidün</i>	<i>nüd</i>	<i>nüden</i>	<i>nüdn</i>	<i>nüdü/ nid</i>	<i>nüdü</i>	<i>nidu/ nidun</i>
26a. fat n.		<i>tosu/ tosun</i> + oil	(<i>tos</i> + oil = масло)	<i>toho/ tohon</i> + oil	<i>tosn</i> + oil (B: of fish)		<i>dusu</i> + oil	<i>t'os(u)</i>
26b.	<i>e“ükün</i>		<i>ōx</i> + oil	<i>ūxen/ ōx-</i> + lard	<i>ōkn</i>			
27a. feather	<i>ödün</i>	<i>ödün</i>	<i>öd/ ödön</i>	<i>üden</i>	<i>öd^h/ ödn</i>		<i>üdü</i>	<i>üdü</i>
28. fire	<i>qal</i>	<i>γal</i>	<i>gal</i>	<i>gal</i>	<i>γal</i>	<i>gal</i>	<i>gal</i>	<i>gal</i>

1. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
29a. fish	<i>ʒiyasun</i>	<i>ʒiyasun</i>	<i>ʒagas</i>	<i>ʒagaha/ zagahaŋ</i>	<i>ʒayasn</i>	<i>zaʒasun</i>	<i>ʒagus/ ʒagasu</i>	<i>jagaxu</i>
30a. fly v.	<i>nis-</i>	<i>nis-</i>	<i>nis-</i>	<i>nindexe-/ nīdax-</i>	<i>nes-/ nis-</i>	<i>nis-</i>	<i>nis-</i>	<i>neid-</i>
31. foot	<i>köl</i>	<i>köl</i>	<i>xöl</i>	<i>xül</i>	<i>köl</i>	<i>köl</i>	<i>köl/ xöl</i>	<i>köl/ xöl</i>
32a. full	<i>dü“üren</i>		<i>düren</i>	<i>düren</i>	<i>dürn</i>	(<i>döüre-</i> v.)		
32b.			<i>büren</i>	<i>bürin</i>	<i>bürı</i>			
33. give	<i>ök-</i>	<i>ög-</i>	<i>öx-</i>	<i>üge-</i>	<i>ök-</i>	<i>ök- / ög-</i>	<i>ög-</i>	<i>ug-</i>
34a. good	<i>sayin/ sain</i>	<i>sayin</i>	<i>sain</i>	<i>hain</i>	<i>sān + healthy</i>	<i>sayin</i>	<i>sān</i>	<i>hain</i>
35a. green	<i>noqo“an</i>	<i>noɣɣan</i>	<i>nogōn</i>	<i>nogōl/ nogōn</i>	<i>noɣān</i>		<i>nogōn</i>	<i>noɣō</i>
35b.		<i>köke + blue</i>	<i>xöx</i>		<i>kök</i>			
36a. hair	<i>üsün/ hüsün/</i>	<i>üstü/ üsün</i>	<i>üs</i>	<i>ühe/ ühen</i>	<i>üsn</i>	<i>üsün</i>	<i>üsü</i>	<i>üs/ uhun</i>
36b.		<i>qilyasun</i>	<i>xyalgas/ xyalgasan/ + horsehair</i>				<i>kilgasu + horsehair</i>	
37. hand	<i>qar</i>	<i>ɣar</i>	<i>gar</i>	<i>gar</i>	<i>ɣar</i>	<i>ɣar</i>	<i>gar</i>	<i>gar</i>
38a. head	<i>teri“un/ terün + beginning, first</i>	<i>terigün + beginning, first</i>	<i>tərgün + beginning, first</i>	<i>tarxi/ türün + first</i>	<i>türün + beginning, first</i>	<i>terigöü</i>	<i>terigün/ türü(n) + begin- ning, first</i>	<i>tariki/n</i>
38b.	<i>tolɣaj</i>	<i>tolɣai</i>	<i>tolgoi</i>	<i>tolgoi</i>	<i>tolɣā</i>	<i>tologhoi</i>		<i>t“ol“goi</i>
38c.	<i>heki</i>	<i>eki/ ekin</i>	<i>(ex + beginning, source)</i>				<i>eɣe + beginning, origin, source</i>	
39a. hear	<i>sonos-</i>	<i>sonos-</i>	<i>sonso-</i>	<i>sonos-</i>	<i>sonös-/ sons-</i>	<i>sonos-</i>	<i>sonos-</i>	
39b.		<i>čingla-</i>	<i>čagnax-</i>				<i>čiɣna</i>	<i>ciɣnaku</i>
40. heart	<i>žürüken</i>	<i>žürüken</i>	<i>žürx</i>	<i>žürxe</i>	<i>žürkn</i>	<i>žüreken</i>	<i>žürükce</i>	<i>žürük</i>
41a. horn	<i>eber</i>	<i>eber/ ebür</i>	<i>ewer</i>	<i>eber</i>	<i>ewr</i>	<i>öbör</i>	<i>ever</i>	<i>eber</i>
42. I	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>	<i>bi</i>
43. kill	<i>ala-</i>	<i>ala-/ alaqu-</i>	<i>al-/ ala-</i>	<i>ala-</i>	<i>al-</i>	<i>al-/ ala-</i>	<i>ala-</i>	<i>ala-</i>
44a. knee	<i>ebüdüg</i>	<i>ebüdüg</i>	<i>övdög</i>	<i>übdeg</i>	<i>öwdög</i>	<i>öbdg</i>	<i>öwödök</i>	<i>öwödüg</i>
45a. know	<i>mede-</i>	<i>mede-</i>	<i>med-/ mede-</i>	<i>mede-/ mede-</i>	<i>med-/ mede-</i>	<i>mede-</i>	<i>mede-</i>	
45b.		<i>tani-</i>	<i>tanix-</i>	<i>tanix-</i>	<i>taniɣɣ</i>			
46a. leaf	<i>nabčün</i>	<i>nabčül/ namči</i>	<i>navč/ napči</i>	<i>namāl/ nabša</i>	<i>napčül/ namč</i>	<i>namč</i>	<i>nabči</i>	<i>nabci</i>
46c.					<i>xamtsn^B</i>			
47a. lie	<i>kebte-</i>	<i>kebte-</i>	<i>xewte-</i>	<i>xebtexe-</i>	<i>kepte-</i>	<i>kebte-</i>		
48a. liver	<i>heligen</i>	<i>eligen</i>	<i>eleg</i>	<i>elige</i>	<i>elkn</i>		<i>elege</i>	<i>elig^e</i>
49a. long	<i>urtu</i>	<i>urtu</i>	<i>urt</i>	<i>uta</i>	<i>utu / üt^B</i>	<i>urtu</i>	<i>urtu</i>	
49b.								<i>tomu + big</i>
50a. louse	<i>bö“esün</i>		<i>bös</i>	<i>böhöŋ</i>	<i>bösn</i>			
50b.	<i>sirke</i>		<i>(širx louse of the cattle)</i>		<i>širkē</i>			

I. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
51a. man	<i>ere</i>	<i>ere/ eregtei</i>	<i>er</i>	<i>ere(gtej) + husband</i>	<i>ere</i>	<i>ere</i>		<i>eregt'ē/ eregt'ē k'ün</i>
51b.	<i>gü'ün</i>	<i>kümün</i>	<i>xün</i>	<i>xün</i>	<i>kün/ kümñ</i>	<i>kün/ kümñ</i>	<i>kun/ kümün</i>	<i>kün</i>
52a. many	<i>olon</i>	<i>olan</i>	<i>olon</i>	<i>olon</i>	<i>ol/ oln</i>	<i>olon</i>	<i>olon</i>	
52b.		<i>yekede</i>						
53. meat	<i>miqan</i>	<i>miqa</i>	<i>max</i>	<i>myax / myaxan</i>	<i>max/ maxñ</i>	<i>max/ maxan</i>	<i>maxa/ maxan</i>	<i>mikan/ maqa</i>
54a. moon	<i>sara</i>	<i>saran</i>	<i>sar + month</i>	<i>hara/ har</i>	<i>sar + month</i>	<i>sara</i>	<i>sara</i>	<i>xara</i>
55a. mountain	<i>a"ula</i>	<i>aγula</i>	<i>ül</i>	<i>ül/ üla</i>	<i>ül^o</i>	<i>oula/ ül</i>	<i>üla/ ül</i>	<i>öla/ üla</i>
56. mouth	<i>aman</i>	<i>ama/ aman</i>	<i>am</i>	<i>aman</i>	<i>amn</i>	<i>aman</i>	<i>ama</i>	<i>ama</i>
57a. name	<i>nerē</i>	<i>nerē</i>	<i>ner</i>	<i>ner</i>	<i>ner/ nern</i>	<i>ner/ nere</i>	<i>nere</i>	<i>nere</i>
57b.			<i>aldar</i>			<i>aldar</i>		
58. neck	<i>küžü'ün/ güžü'ün</i>	<i>küžügün</i>	<i>xüžü</i>	<i>xüžü/ xüžün</i>	<i>küžün</i>	<i>küžöün</i>	<i>küžü</i>	<i>kužü/ kužugu</i>
59a. new	<i>šini</i>	<i>sine</i>	<i>šine</i>	<i>šene/ fin</i>	<i>šine</i>	<i>šine</i>	<i>šine</i>	<i>sine/ šin</i>
60a. night	<i>söni/ süni</i>	<i>söni</i>	<i>šönö</i>	<i>hüni</i>	<i>sö/ sön</i>	<i>söni / sü</i>	<i>sönö/ söni</i>	<i>xuni</i>
61. nose	<i>qabar</i>	<i>qabar</i>	<i>xamar</i>	<i>xamar</i>	<i>xamr</i>	<i>xamr</i>	<i>xamar</i>	<i>xamar</i>
62a. not	<i>ese</i>	<i>ese</i>	<i>es</i>	<i>əs</i>	<i>es</i>	<i>es/ ese</i>		
62b.		<i>bül/ bütügei; bisi + other</i>	<i>biš don't</i>	<i>beše/ biš/ bü + don't</i>	<i>biš/ bü</i>	<i>bü/ bü</i>	<i>biši/ bičigel/ bü</i>	<i>bisi/ bü</i>
62c.	<i>ülü</i>	<i>ülü</i>	<i>ül</i>	<i>ül</i>		<i>ül/ ülü</i>		
62d.	<i>ugai/ uge' u</i>	<i>ügei/ ügegüi</i>	<i>ügüi/ ügüj/ ügij</i>	<i>ügüi/ ügi/ dial. übej</i>	<i>uga/ ugä/ ugē (B: not)</i>	<i>uga/ ugä</i>	<i>ügał' üg'ıl' üg'ē/ üg'ē</i>	<i>ugui</i>
63a. one	<i>niken</i>	<i>nigen</i>	<i>neg</i>	<i>nege/ negen</i>	<i>neg/ negñ</i>	<i>niğ/ negñ</i>	<i>nige/ negen</i>	<i>nige/ negen</i>
64a. person	<i>gü'ün/ kü'ün</i>	<i>kümün</i>	<i>xün</i>	<i>xün/ xün</i>	<i>kün</i>	<i>kümün/ kün</i>	<i>xün/ kümün</i>	<i>kün/ xün</i>
65a. rain n.	<i>qura</i>	<i>qura</i>	<i>xur</i>	<i>xur</i>	<i>xur</i>	<i>xura</i>		<i>kura</i>
65b.			<i>borō</i>	<i>borō</i>			<i>borön</i>	<i>borō</i>
66a. red	<i>xulān/ xula'an/ hula'an</i>	<i>ulayan</i>	<i>ulān</i>	<i>ulan/ ulān</i>	<i>ulān</i>	<i>ulan</i>	<i>ulān</i>	<i>ulān</i>
67a. road	<i>mör</i>	<i>mör</i>	<i>mör + pug, row</i>	<i>mür</i>	<i>mör</i>			<i>mür</i>
67b.	<i>žam</i>		<i>žam</i>	<i>žam</i>	<i>zam</i>	<i>zam</i>		<i>žam</i>
67c.	<i>terge-γür</i>		<i>tergür</i>					
67d.		<i>qarγui</i>	<i>xargui</i>	<i>xargi/ xargui</i>				<i>kargui/ χargui</i>
67f.					<i>xaaly</i>			
68a. root	<i>hužagur/ xuža'ur/ užawur/ hižauri</i>	<i>ižayur/ užuyur</i>	<i>yožür/ yožör (užür back)</i>	<i>užür + origin/ root of tooth/ hair</i>	<i>yožür</i>	<i>izour</i>	<i>ižür + origin</i>	
68b.	<i>ündüsün/ həndusun/ (undus original)</i>	<i>ündüsü(n)</i>	<i>ündes/ ündüsü</i>	<i>undeheñ/ undehe(n)</i>	<i>ündsñ/ ündsñ + beginning</i>		<i>öndös/ ündüsü</i>	

1. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
68f.					<i>uŋg^B</i>			
68g.					<i>tüŋg^B</i>			
69a. round	<i>tögörük</i>		<i>dugarig/ tögrök</i>	<i>tüxerēn</i>	<i>tög^orəg</i>			
69b.	<i>molir</i>				<i>mölr</i>			
69f.		<i>moquliγ/ mügülüg</i>						
70a. sand	<i>elesün</i>	<i>elesü/ elesün</i>	<i>els</i>	<i>elhe</i>	<i>elsn</i>		<i>elesu</i>	<i>elesü</i>
70d.					<i>χum + dust</i>			
70f.					<i>šora^B</i>			
71a. say	<i>ge'e-/ gi-</i>	<i>ge-/ ge-/ geme-</i>	<i>ge-</i>	<i>ge-</i>	<i>ge-/ gi-/ gē-/ gī-</i>		<i>ge-</i>	<i>ge-</i>
71b.	<i>ke'e-/ kē-/ kele- + language</i>	<i>kele-</i>	<i>xel- + language</i>	<i>xexexe-</i>	<i>kel-</i>	<i>kel-</i>	<i>kīlē-</i>	
72a. see	<i>üže-</i>	<i>üže-/ üžekü-</i>	<i>üž-/ üže-</i>	<i>užex-/ üžəx-</i>	<i>üž-</i>	<i>üž--</i>	<i>üži-</i>	<i>uže-</i>
72b.			<i>xarax- < xarā</i> sight, eyesight	<i>xarax-</i>	<i>xäl'āχp</i>		<i>xara-</i>	
72c.		<i>siqaya-</i>						
73a. seed	<i>hüre</i>	<i>üre</i>	<i>ür</i>	<i>ür</i>	<i>ürn</i>			
73b.					<i>toχm + sunflower</i>			
74. sit	<i>sagu-</i>	<i>sayu-</i>	<i>sū-</i>	<i>sū-/ hū-</i>	<i>sū-</i>	<i>sou-/ sū-</i>	<i>sū-</i>	<i>xō-</i>
75a. skin	<i>arasun</i>	<i>arasun</i>	<i>ars</i>	<i>arha</i>	<i>arsn</i>	<i>ars</i>	<i>arusu</i>	<i>aras</i>
75b.			<i>xalis + bark, mem- brane</i>	<i>xalixan</i>	<i>körsn</i>			
76a. sleep	<i>unta-</i>	<i>unta-</i>	<i>unta-</i>	<i>unta-</i>	<i>untā-</i>		<i>unta-</i>	
76b.			<i>noirsox- < noir</i> sleep (n.)	<i>noirsoxo- < noir</i> sleep (n.)	<i>nörs^oχə</i>	<i>noyirso-</i> : <i>noyir</i> sleep		
77a. small	<i>üčügen/ uču(e)gan/ učuge(n)/ učukan</i>	<i>öčüken/ üčüken/ odqan</i>	<i>öčüxen</i>	<i>(üsö(n) few)</i>	<i>üčüikñ/ üčüi(kη)/ üčökn</i>	<i>üčüken</i>	<i>ečüken/ öčöxön</i>	
77b.				<i>žā</i>			<i>žāxan</i>	
77e.		<i>baya</i>	<i>baga + young</i>	<i>baga</i>	<i>bah/ bay^o + young</i>		<i>baga</i>	<i>baga</i>
77f.		<i>žižig</i>	<i>žižig</i>	<i>žežeg / žižig</i>	<i>žižig</i>			<i>žižig</i>
77i.					<i>bičkn^B</i>			
78a. smoke n.	<i>hunin</i>		<i>(uniar</i> fog)	<i>unyār</i>	<i>unār</i>			
78b.	<i>utayan</i>		<i>utā</i>	<i>utān/ utā</i>	<i>utān</i>		<i>utān</i>	<i>ut'ā tōna</i>
79a. stand	<i>bayi-</i>		<i>bai-</i>	<i>baixa-</i>	<i>bā-</i>			
80a. star	<i>hodun</i>	<i>odun</i>	<i>od</i>	<i>odon</i>	<i>odn</i>	<i>ödön</i>	<i>udu</i>	
81a. stone	<i>čilagun</i>	<i>čilayun</i>	<i>čulū</i>	<i>šulū/ čolū</i>	<i>čolūn</i>	<i>culu/ čiloun</i>	<i>čilū</i>	<i>čilō</i>

I. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
82. sun	<i>naran</i>	<i>naran</i>	<i>nar/ naran</i>	<i>naran</i>	<i>narn</i>	<i>naran</i>	<i>nara</i>	
83a. swim	<i>oyimu- / omba-</i>	<i>omba-</i>	<i>oymo-/ umbax-</i>	<i>umbax-</i>	<i>õm-</i>			<i>umbaku</i>
84a. tail	<i>segül / se'ul / sebül / siul</i>	<i>segül</i>	<i>sül</i>	<i>hül</i>	<i>sül</i>	<i>söül</i>	<i>sül</i>	<i>sül</i>
85a. that	<i>tere</i>	<i>tegun</i> (< nom. <i>tere</i>)	<i>ter</i>	<i>tere</i>	<i>ter</i>	<i>ter/ tere</i>	<i>ter/ tere</i>	<i>tere</i>
86a. this	<i>ene</i>	<i>ene</i>	<i>ene</i>	<i>ene</i>	<i>en / ene</i>	<i>en/ ene</i>	<i>ene</i>	<i>ene</i>
86b.			<i>el + this same, every</i>					
87. thou	<i>či</i>	<i>či</i>	<i>či</i>	<i>ši</i>	<i>či</i>	<i>cī/ či</i>	<i>či</i>	<i>ci</i>
88. tongue	<i>kelen</i>	<i>kelen</i>	<i>xel + language</i>	<i>xele/ xelen + language</i>	<i>keln</i>	<i>kele</i>	<i>kele</i>	<i>k'el + language</i>
89. tooth	<i>šidül/ šidün</i>	<i>šidün</i>	<i>šüd / šüden / sido</i>	<i>šuden</i>	<i>šüdn</i>	<i>šüdün</i>	<i>šudu</i>	<i>šidu</i>
90a. tree	<i>modun</i>	<i>modun</i>	<i>mod</i>	<i>modo</i>	<i>modn</i>	<i>modo</i>	<i>mudu</i>	<i>mod</i>
91a. two	<i>žirin</i>							
91b.	<i>qoyar</i>	<i>qoyar</i>	<i>xoyor</i>	<i>xoyor</i>	<i>xoyr</i>	<i>xoyr/ xoyor</i>	<i>xoyor/ koyor</i>	<i>koyor/ xoyor</i>
92a. walk	<i>yabu-</i>	<i>yabu- / yabuqu-</i>	<i>yaw-</i>	<i>yab-</i>	<i>yow-</i>	<i>yabu-</i>	<i>yabu-</i>	<i>yabu-</i>
92b.		<i>eči-/ iči- + step</i>	<i>očix-</i>	<i>ošo-</i>	<i>išk-</i>		<i>iči-</i>	
92c.		<i>od-</i>	<i>odox-</i>		<i>od-</i>			
92d.			<i>alxax- + step</i>	<i>alxax-</i>	<i>alḡāḡḡ</i>		<i>alxu-</i>	
93a. warm	<i>dulagan</i>	<i>dulaḡan</i>	<i>dulān</i>	<i>dulān</i>	<i>dulān</i>		<i>dulān</i>	
93b.		<i>qalaḡun</i>	<i>xalūn</i>	<i>xalūn/ qalaḡun</i>	<i>ḡalūn</i>	<i>xalon</i>	<i>xalūn</i>	
93c.		<i>büligen</i>	<i>bülēn</i>	<i>bülēn</i>				
94. water	<i>usun</i>	<i>usun</i>	<i>us</i>	<i>uha/ uhan</i>	<i>usn</i>	<i>us/ usn</i>	<i>usu/ usun</i>	<i>us/ usun</i>
95a. we (incl.)	<i>bida/ ba</i>	<i>bida/ bide</i>	<i>bid</i>	<i>bide</i>	<i>bidǎ/ bidn</i>	<i>bid/ bidan</i>	<i>bida</i>	<i>bide</i>
95b. we (excl.)		<i>man</i>	<i>man</i>	<i>man</i>	<i>madn</i>	<i>maanr / mani = gen.</i>		<i>manī</i>
96a. what	<i>yaḡu / yaḡun</i>	<i>yan/ yaḡun</i>	<i>yū</i>	<i>yū</i>	<i>yūn</i>	<i>you/ yū</i>	<i>yū</i>	<i>yē</i>
97a. white	<i>čaqān</i>	<i>čayan/ čaḡayan</i>	<i>cagān</i>	<i>sagān</i>	<i>caḡān</i>	<i>caḡān</i>	<i>čagān</i>	<i>cagān</i>
98a. who	<i>ken</i>	<i>ken</i>	<i>xen</i>	<i>xəŋ</i>	<i>ken</i>	<i>ken</i>	<i>ken/ xen</i>	<i>ken</i>
99a. woman	<i>emel emege</i>	<i>eme</i>	<i>emel emegtei</i>	<i>(eme wife)</i>	<i>(eme^B female)</i>	<i>eme</i>	<i>eme</i>	<i>(eme female foal)</i>
99d.		<i>qatun + wife</i>			<i>(ḡatn wife)</i>		<i>gatun + wife</i>	
99f.				<i>exener^{C,Cy}</i>				
99g.					<i>küükd kün^B</i>			
99h.				<i>gergen^C</i>	<i>(gergn wife)</i>	<i>(gergē wife)</i>		<i>GerĠen</i>

1. sekce	MMong.	WMong.	Khalkha	Buryat	Kalmyk	Oirat	Ordos	Khamnigan
100. yellow	<i>šira</i>	<i>sira</i>	<i>šar</i>	<i>šar</i>	<i>šarā</i>	<i>šar</i>	<i>šara</i>	<i>sira/šira</i>

B Basangov, C Castrén, Cy Cydendambaev; tučné písmo označuje formy literární ojetřtiny ze 17. století.

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghol
1a. all	<i>pugilī / pugālī</i>			<i>putuŋ</i>	<i>bōgd</i>		<i>bugulī^T</i> <i>butūn</i>	
1b.							<i>xō^T</i>	
1c.			<i>qamu</i>				<i>kamyī / kamgī</i>	
1d.	<i>xana</i>			<i>hanə</i>				<i>g'idkane</i> (?)
1e.						<i>niə</i>		
1f.	<i>aləda</i> all, any	<i>ili</i>	<i>ilī / yilī</i>		<i>alibā</i> all, any		<i>ələ</i> + any	
1g.						<i>man</i> + any		
1h.					<i>tʃyen</i>	<i>tʃuanbu</i>		
1i.	<i>yigua / yiguagədzi</i> + general, public	<i>yigua</i>	<i>igua</i>	<i>yigua</i>				
1j.								<i>tamōn</i>
1k.								<i>h'ar</i> + every
2a. ashes	<i>funiēze</i>			<i>homsuŋ</i>	<i>henesen</i>	<i>funiesun</i>	<i>xunse^T</i>	<i>unas'un</i>
2b.								<i>χōkistār</i>
2c.		<i>tāša</i>						
3a. bark		<i>huža</i>						
3ba.	<i>xaliʒə / xalsə</i>				<i>xaləsən</i> (/ <i>mūdənə</i> <i>xalsən</i>)		<i>xalis</i> (/ <i>mōdəi</i> <i>kolmos</i>)	
3bb.							<i>koltus</i> (/ <i>mōdī</i> <i>koltus</i>)	
3d.		<i>cdzo:si</i> <i>rasīl</i> <i>cdzo:si</i> <i>xaldzi</i>		<i>arsoŋ</i> + membrane, shell (/ <i>cu-arsoŋ</i> < Chin. <i>shu</i> tree + Mong.)		<i>arasun</i> (/ <i>mutun-ara-</i> <i>sun</i>)		
4a. belly	<i>kēlie</i>	<i>kīla / kēla</i>		<i>kele</i>		<i>kieli</i>	<i>kēli^T</i>	
4b.	<i>gedese</i> + stomach	<i>gudzie</i> + stomach	<i>gydesl</i>	<i>gadzisoŋ</i>	<i>gedesun</i> + stomach	<i>kižiesun</i>	<i>gūžē^T</i> + stomach	<i>gesal</i>
5. big	<i>šge</i>	<i>šge</i>	<i>šuguo / šgo</i>	<i>fguo</i>	<i>šge / škel</i> <i>ike</i>	<i>fugie</i>	<i>xig(e)^T</i>	<i>ikā / ekā</i>
6a. bird	<i>šū</i>	<i>šū</i>	<i>šibu</i>	<i>čaji</i>	<i>šowun / šibaŋun</i>		<i>šoyō</i>	

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghol
16. come	<i>re-/ ire-</i>	<i>re-/ ire-/ ra-</i>	<i>ri-/ re-</i>	<i>rə-</i>	<i>ere-/ ire-</i>	<i>ire-</i>	<i>ir-</i>	<i>ira-</i>
17. die	<i>fugu-</i>	<i>fugu-/ xugu-</i>		<i>gu-/ fgu-</i>	<i>hgu-</i>	<i>fugu-</i>	<i>ugu-</i>	<i>uku-</i>
18. dog	<i>noxuē/ noxui</i>	<i>nohui</i>	<i>nughuai/ nokoi</i>	<i>noyoi/ noyui</i>	<i>noqoi/ noxoi</i>	<i>noyei</i>	<i>nogw</i>	<i>nokai/ noqai</i>
19. drink	<i>ū-</i>	<i>uči-</i>	<i>u-</i>	<i>u-/ ū-</i>	<i>ū-</i>	<i>oči-</i>	<i>ō-</i>	<i>ɯfi-</i>
20aa. dry	(<i>xō- de- venir sec, tarir</i>)				<i>xūrā</i>		<i>xwārī/ xuārī/ xuare</i>	
20ab.	<i>xōsen/ xūsən</i>	<i>xusin/ xōsin</i>		<i>xosuŋ/ xo</i>	<i>xū-</i>	<i>qosun/ qosu-/ go-</i>	<i>xua-</i>	<i>qos`un</i>
21. ear	<i>čigi</i>	<i>čigi</i>	<i>čigi</i>	<i>čixaŋ</i>	<i>čikan/ čkən</i>	<i>čighin</i>	<i>čikj</i>	<i>ceqin/ čikin</i>
22a. earth	<i>gažār/ gažir</i>		<i>gadzar</i>	<i>gažir</i>	<i>gažar + soil</i>	<i>gaža + soil</i>	<i>gažir</i>	<i>yažar</i>
22b.	<i>širū</i>	<i>širū</i>		<i>širou</i>	<i>šerū</i>	<i>šeural</i>	<i>širō</i>	
22c.					<i>köre</i>			
22d.								<i>xoq + sand, dust</i>
23. eat	<i>ide-/ idie-</i>	<i>ide-</i>	<i>ide-</i>	<i>nda-/ ndi-</i>	<i>ede-</i>	<i>ižie-</i>	<i>id-</i>	<i>ida- + drink</i>
24a. egg	<i>ndige</i>	<i>dige/ ndəge</i>	<i>ændigə</i>	<i>endegi</i>		<i>endeyi</i>	<i>endugw</i>	<i>ündäyön</i>
24b.					<i>bala/ palá</i>			
25a. eye	<i>nudu</i>	<i>nudu/ nudi</i>	<i>nudu</i>	<i>neduŋ/ nodoŋ</i>	<i>nudun</i>	<i>nudun</i>	<i>nid</i>	<i>nudu</i>
25b.								<i>čāsm</i>
26a. fat n.	<i>tōze/ tōsə + oil</i>	<i>tōse</i>	<i>tose</i>	<i>toson/ tōsōŋ</i>	<i>tusen/ tūsən + oil</i>	<i>tosun/ do- sun + oil</i>	<i>tos/ tosu + oil</i>	<i>tusun</i>
26b.	<i>ōku</i>	<i>ōku/ fōgi</i>	<i>ōko</i>	<i>gum</i>	<i>ūkön/ükün</i>	<i>fugun</i>	<i>eug</i>	
26c.		<i>targhun</i>				<i>taghun + oil</i>		
27a. feather	<i>fōde/ fōdi</i>	<i>fōdəl fōdi</i>	<i>uŋcuasl</i>	<i>hotuŋ/ hotoŋ</i>	<i>hoden</i>	<i>xodun</i>	<i>xudusu/ üdüs</i>	
27b.								<i>osor</i>
27c.								<i>par</i>
28. fire	<i>gar</i>	<i>ghal/ ɣal</i>	<i>ghar</i>	<i>xal</i>	<i>gal</i>	<i>qan</i>	<i>galī/ galj</i>	<i>ghal/ ɣal</i>
29a. fish	<i>žagase</i>	<i>žighasi</i>		<i>žilyasuŋ</i>	<i>žayasen</i>	<i>žayasun</i>	<i>žaus</i>	
29b.								<i>mōī</i>
30a. fly v.	<i>niese-</i>	<i>nasi-</i>	<i>mese-</i>	<i>musi-</i>	<i>xunes-</i>	<i>musi-</i>		
30b.							<i>derd-</i>	
31. foot	<i>kuor</i>	<i>kua/ kol</i>	<i>khuer/ kor</i>	<i>kual</i>	<i>köl</i>	<i>kon</i>	<i>kul/ kulj</i>	<i>kol/ köl</i>
32a. full	<i>diūri-</i>	<i>diurə</i>		<i>deger-/ derge-</i>	<i>dūr-</i>	<i>duru-</i>	<i>dūru-</i>	
33. give	<i>uğū-</i>	<i>ughu-/ ugu-</i>	<i>hu-/ uğu-</i>	<i>oke-</i>	<i>og-</i>	<i>ogi-</i>	<i>üg-/ ük-</i>	<i>og-</i>
34a. good	<i>sain</i>	<i>sain/ sīn</i>	(<i>çæn bainu</i>)	<i>saŋ</i>	<i>sain</i>	<i>sain</i>	<i>sain</i>	<i>sōin + correct</i>
34b.			<i>gežai</i>					
34c.								<i>xub/ ɣōb + right</i>

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghol
49a. long	<i>fudur</i>	<i>shudu/ šdur</i>		<i>fude/ fute</i>	<i>rde</i>	<i>fudu</i>	<i>orto</i>	<i>urtu + distant, big</i>
49c.								<i>bel' and</i>
50a. louse	<i>bōsə</i>	<i>bōsəl bōsi</i>		<i>bosuy/ bosoy</i>	<i>būsən</i>	<i>bosun</i>	<i>būs/ buōs</i>	<i>bus' u</i>
51a. man	<i>rē</i>			<i>ere + husband</i>	<i>ere</i>	<i>ere + husband</i>	<i>er + husband</i>	
51b.	<i>kun</i>	<i>kun</i>	<i>kuy</i>	<i>kuy</i>	<i>kün</i>	<i>kun</i>	<i>xū-</i>	
51c.								<i>adam(ī)</i>
52a. many	<i>ulon/ oluon</i>	<i>ulan</i>	<i>oloᅇ/ ulanᅇ</i>	<i>oloᅇ</i>	<i>olon</i>	<i>olon</i>	<i>walan</i>	
52b.								<i>ekada/ jékada</i>
52c.								<i>xīl(i)</i>
53. meat	<i>maxa</i>	<i>maha/ maxa</i>	<i>maka</i>	<i>meᅇa</i>	<i>maxan/ maqᅇan</i>	<i>miᅇa</i>	<i>miag</i>	<i>miqōn</i>
54a. moon	<i>sara/ (sar month)</i>	<i>osara/ sara</i>	<i>sara</i>	<i>sare + month</i>	<i>sara</i>	<i>sara + month</i>	<i>sarūl/ sarōl/ (sar month)</i>	
54b.								<i>caᅇel</i>
54c.								<i>mō</i>
55a. mountain	<i>ula</i>	<i>ula/ la</i>	<i>ula</i>	<i>ūla</i>	<i>ūla</i>	<i>ula</i>	<i>aul</i>	<i>aula</i>
55b.				<i>hi</i>				
55c.		<i>san</i>						
56. mouth	<i>ama</i>	<i>ama/ āma</i>		<i>aman</i>	<i>aman</i>	<i>aman</i>	<i>am</i>	<i>aman</i>
57a. name	<i>niere/ nere</i>	<i>nara/ nera</i>	<i>nere</i>	<i>nare</i>	<i>nere</i>	<i>niere</i>	<i>ner</i>	<i>nera</i>
57b.							<i>aldər</i>	
57c.								<i>nam/ nōm</i>
58. neck	<i>guᅇi</i>	<i>kuᅇi</i>	<i>kuᅇi</i>	<i>guᅇuᅇ</i>	<i>guᅇūn</i>	<i>ᅇuᅇun</i>	<i>kuᅇū/ xuᅇū</i>	<i>kuᅇūn/ kūᅇūn</i>
59a. new	<i>šeni</i>	<i>šini</i>	<i>šeni</i>	<i>šine</i>	<i>šene</i>	<i>šini</i>	<i>šinken</i>	
59b.								<i>nau</i>
60a. night	<i>soni</i>	<i>suan/ suani</i>	<i>soni</i>	<i>sone</i>	<i>sōnə</i>	<i>šieni</i>	<i>sunī</i>	<i>sunī/ sōni</i>
60b.	<i>sulōᅇ/ šuloᅇ</i>	<i>šilon/ čilaᅇ</i>	<i>(šuloᅇ evening)</i>					
60c.								<i>beg'ə</i>
61. nose	<i>xawar</i>	<i>xawar</i>	<i>kabar</i>	<i>xor/ xawar</i>	<i>xawar/ qawar</i>	<i>qawa</i>	<i>xamer/ ᅇamar</i>	<i>kabr / kabar</i>
62a. not	<i>se/ sī</i>		<i>sai/ se</i>	<i>se</i>		<i>ese</i>	<i>əs</i>	<i>sa/ se</i>
62b.	<i>buᅇi + other/ bī don't</i>	<i>piᅇᅇa/ bī</i>	<i>bu</i>		<i>puᅇi/ puᅇa don't</i>	<i>bu/ puᅇi + other</i>	<i>biᅇin/ bū don't</i>	<i>bi/ biᅇi</i>
62c.	<i>li/ ūlū</i>	<i>lī/ ī</i>	<i>lai/ li</i>	<i>le</i>	<i>le/ li</i>	<i>ulie</i>	<i>ul/ ulu</i>	<i>ul/ ulah</i>
62d.	<i>ugui/ ugwī/ gwī</i>	<i>gui/ gua</i>	<i>uguo</i>	<i>gi/ gi</i>	<i>uyui</i>	<i>ui</i>	<i>uwai/ uwei/ uej</i>	<i>gai/ ugei/ ūgei/ gei</i>
62e.								<i>la-</i>
63a. one	<i>nige</i>	<i>nige</i>	<i>nige</i>	<i>nəᅇə</i>	<i>niᅇe/ neᅇe</i>	<i>nie</i>	<i>nek</i>	<i>nika</i>
63b.								<i>yak</i>
63c.		<i>yī/ yi</i>	<i>yige</i>					

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghul
64a. person	<i>kun</i>	<i>kun</i>	<i>koŋ/ kuŋ</i>	<i>kuŋ</i>	<i>kun/ kūn</i>	<i>kun</i>	<i>xū/ xun</i>	
64b.								<i>adam(i)</i>
64c.								<i>naʃ'ar</i>
65a. rain n.	<i>xurā</i>	<i>xura</i>	<i>kura</i>	<i>ǰura</i>	<i>xura</i>	<i>ǰura</i>	<i>xwar</i>	
65b.	<i>burōn</i>				<i>borol/ boron</i>			<i>boron</i>
65c.								<i>bariš</i>
66a. red	<i>fulān</i>	<i>fulān</i>	<i>xulan</i>	<i>fulaŋ/ felaŋ</i>	<i>lān</i>	<i>xulan</i>	<i>ulān/ xulān/ hulān</i>	<i>uln/ ulan/ ulōn</i>
66b.								<i>hamr'ɔ</i>
67a. road	<i>mōr</i>	<i>mōr</i>	<i>mor</i>	<i>mor</i>	<i>mór/ mör</i>	<i>mo</i>		<i>mor / mür</i>
67c.		<i>dzalǰi path</i>					<i>tergul</i>	
67e.								<i>saʃ'ar</i>
68a. root	<i>sǰaur/ sǰūr/ sǰūr/ sǰūr/ sǰūr</i>	<i>šǰū/ čdžūr</i>		<i>oǰor/ zapo</i>	<i>horūr/ džūr</i>		<i>xoǰōr / xoǰōr + origin / hoǰore</i>	
68b.						<i>undusun</i>	<i>undus</i>	
68c.					<i>yeldes</i>			
68d.						<i>ǰǰǰǰǰ</i>		
68e.								<i>bix + beginning</i>
69a. round					<i>tǰǰǰǰǰ</i>		<i>tukurin</i>	
69c.						<i>lolo</i>		
69d.						<i>janni</i>		
69e.				<i>ǰǰǰǰǰ</i>				
69f.	<i>monguloǰ</i>	<i>mongulo/ mogolū</i>						
70a. sand							<i>eler</i>	
70b.	<i>šāše</i>	<i>šaši/ čāčǰ</i>		<i>čaci</i>		<i>šazi</i>		
70c.							<i>širtal</i>	
70d.	<i>xumog</i>				<i>kumak</i>			
70e.								<i>x'ɔg + dust, earth</i>
71a. say	<i>gi-</i>		<i>ge-</i>	<i>ge-</i>	<i>gi-/ largi-</i>		<i>ǰel- (ǰeǰi quotation particle)</i>	<i>ga-/ ge-</i>
71b.	<i>kilie- + language</i>	<i>kile-</i>	<i>kele-</i>	<i>kele-/ kil-</i>	<i>kele-</i>	<i>kielie-</i>	<i>el-</i>	<i>kela-/ kele-</i>
72a. see	<i>uǰe-</i>	<i>uǰe-</i>	<i>uǰe-</i>	<i>nǰe-/ nǰie-</i>	<i>eǰe-</i>	<i>uǰe-</i>	<i>uǰ-</i>	<i>uǰe-</i>
72b.	<i>xarə-</i>						<i>xar-</i>	<i>karana he sees</i>
72c.	<i>sge-</i>	<i>sige-/ sge-</i>						
72d.					<i>xalda-</i>			
73a. seed	<i>furē/ furiē</i>	<i>furī/ furē</i>	<i>xurie/ hura</i>	<i>fure</i>	<i>hure</i>	<i>furə</i>	<i>xur</i>	
73b.								<i>tuyōm + sunflower seed</i>

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghol
73c.								<i>dōna</i>
74. sit	<i>sū-/sau-</i>	<i>sau-/sū-</i>	<i>sao-/sau-</i>	<i>seu-/sū-</i>	<i>sū-</i>	<i>sao-</i>	<i>sau-</i>	<i>sov-</i>
75a. skin	<i>arase</i>	<i>arasi/ ars</i>	<i>arase</i>	<i>arsuŋ</i>	<i>arsen</i>	<i>arasun</i>	<i>ars</i>	<i>arōsun</i>
75b.	<i>xalsə + bark, membrane</i>				<i>χalsən gadar + bark, membrane</i>		<i>xalis + bark, membrane</i>	
75c.								<i>čāncinā</i>
76a. sleep	<i>ntā-/ nterā-</i>	<i>ntera-/ nča-</i>	<i>nta-/ ntā-</i>	<i>tera-</i>	<i>nda-</i>	<i>huntura-</i>	<i>want-</i>	<i>nuntana</i>
76b.	<i>nōr kurə < nōr sleep (n.)</i>	<i>nōri- (nōr nča-)</i>			<i>nūrša- < nūr sleep (n.)</i>		<i>noir olgu- < noir sleep (n.)</i>	
77a. small	<i>čögön</i>		<i>tšuaŋ + few</i>				<i>učēkeŋ</i>	
77b.				<i>žigaŋ</i>		<i>(gəudziyan)</i>		
77c.								<i>kitʃik/ utqōn + short</i>
77d.	<i>mulā/ mlā</i>	<i>mulā/ mlā</i>	<i>mulā</i>			<i>meila</i>		
77e.					<i>baga + young</i>			
77g.	<i>nargai</i>				<i>naridī</i>		<i>narēkan</i>	
77h.					<i>hdī/ atej</i>			
78a. smoke n.	<i>funi</i>	<i>funə/ funi</i>	<i>xuni</i>	<i>fune</i>		<i>funi</i>	<i>xoni</i>	
78b.					<i>xdā/ htā</i>			
78c.	<i>smuko</i>	<i>semagua + fog</i>						
78d.								<i>dūt</i>
79a. stand	<i>bai-</i>			<i>wi-/ bi-</i>	<i>bai-</i>	<i>wai-/ bai-</i>	<i>bai-</i>	
79b.	<i>bosa-/ posə-</i>	<i>pəs-/ bos-</i>	<i>bos-</i>		<i>poso-</i>	<i>bəsu-</i>	<i>bos-</i>	
80a. star	<i>fōdi</i>	<i>fōdi</i>	<i>xotu</i>	<i>hotuŋ/ xodoŋ</i>	<i>hoden/ xodun</i>	<i>xodun</i>	<i>od/ xod</i>	
80b.								<i>istōra</i>
80c.		<i>šinšiu</i>						
81a. stone					<i>čelū</i>		<i>čolō</i>	
81b.	<i>taš</i>	<i>taš/ tači < Salar</i>	<i>taš</i>	<i>taše/ taši</i>		<i>taši</i>		
81c.								<i>kuri</i>
82. sun	<i>nara</i>	<i>nara</i>	<i>nara</i>	<i>nara/ naran</i>	<i>nara/ naran</i>	<i>naran</i>	<i>nar</i>	<i>naran</i>
83a. swim	<i>umbu-/ xumbā-</i>	<i>xumba-/ mbā-</i>	<i>umba-</i>	<i>mba-</i>	<i>mba-/ umba-</i>	<i>unba-</i>	<i>umpā-/ xompā-</i>	<i>(umb'om sich waschend)</i>
83b.		<i>dzofi-/ dzō-</i>						
84a. tail	<i>sūr</i>	<i>sū/ sül</i>		<i>šenčix</i>	<i>sül</i>	<i>šen/ šian</i>	<i>seulj</i>	<i>söul/ söül/ sul</i>

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghul
84b.								<i>d'umbi</i>
85a. that	<i>te/ t'ie</i>	<i>te</i>	<i>ti/ te</i>	<i>ter</i>	<i>tere</i>	<i>tere</i>	<i>ter</i>	<i>te</i>
85b.								<i>ki</i>
86a. this	<i>ne/ nie</i>	<i>ne/ na</i>	<i>ne/ ni</i>	<i>ene</i>	<i>ene</i>	<i>ene</i>	<i>en/ ene</i>	<i>enā</i>
86b.	<i>alā + this same, every</i>				<i>alā + this same, every</i>			
86c.								<i>'in</i>
87. thou	<i>či/ če</i>	<i>či</i>	<i>či</i>	<i>čī/ če</i>	<i>či/ če</i>	<i>čī</i>	<i>šī</i>	<i>ci/ či</i>
88. tongue	<i>kilie/ kələ</i>	<i>kile/ kila</i>		<i>kalaŋ</i>	<i>kelen</i>	<i>kielien</i>	<i>xəlji/ keli + language</i>	<i>kelān</i>
89. tooth	<i>šdi</i>	<i>šdi</i>	<i>šudu</i>	<i>duŋ/ šduŋ</i>	<i>šden</i>	<i>šidun</i>	<i>sidū</i>	<i>sudu</i>
90a. tree	<i>mōdi</i>	<i>mōdi</i>	<i>motu</i>	<i>mutoŋ</i>	<i>mūdān</i>	<i>mutun</i>	<i>mōd</i>	<i>mudun</i>
90b.	<i>šžiōze</i>	<i>čdzōzi</i>		<i>ciu</i>				
90c.								<i>daraxti/ darašt</i>
91a. two							<i>žūr/ žūrū</i>	
91b.	<i>gōr</i>	<i>gōr/ ghōr</i>	<i>gor</i>	<i>gvar</i>	<i>xoyor/ gūr</i>	<i>gua</i>	<i>xoir/ xoyir</i>	<i>koyōr/ koyar</i>
91c.								<i>d'u</i>
91d.		<i>liañ</i>	<i>liange</i>					
92a. walk/ go	<i>yū-</i>	<i>yau-</i>	<i>yao-/ yau-</i>	<i>yu-/ yau-</i>	<i>yawe-</i>	<i>yawu-</i>	<i>yau-/ yawu-</i>	<i>yōbu-</i>
92b.	<i>šži-/ gišgi- + step</i>	<i>či-</i>	<i>šži-</i>	<i>šže-/ giš- + step</i>		<i>eči-</i>	<i>či-</i>	<i>ōči-</i>
92c.				<i>ode-</i>	<i>(o)d-</i>			
92d.	<i>xalcula- + step</i>		<i>xi-</i>	<i>halgōlā- + step</i>	<i>hani-/ algā- + step</i>	<i>hanku- + step</i>	<i>alkugu- + step</i>	
93a. warm					<i>dulān</i>		<i>dulān</i>	
93b.	<i>xaluŋ</i>	<i>xalaŋ</i>	<i>kalon/ qalōŋ</i>	<i>χoloŋ</i>	<i>xalūn</i>	<i>kalun</i>	<i>xalun</i>	<i>qal'ōn</i>
93c.	<i>bulen</i>			<i>bəlgaŋ</i>	<i>bələmbər</i>		<i>bulun</i>	
93d.						<i>luanxo</i>		
93e.								<i>dardōr</i>
94. water	<i>fužu/ sžu</i>	<i>sžu/ sžun</i>	<i>sžu</i>	<i>sū/ se</i>	<i>qusun/ xsun</i>	<i>usu</i>	<i>os</i>	<i>usu/ usun</i>
95a. we (incl.)	<i>buda</i>	<i>buda/ bida</i>	<i>buda(se)</i>	<i>bede</i>	<i>buda</i>	<i>bižien</i>	<i>bed</i>	<i>bida</i>
95b. we (excl.)	<i>ndā</i>			<i>man</i>	<i>mena</i>	<i>matan</i>	<i>mān (nom. bā)</i>	<i>mani / moni = gen.</i>
96a. what	<i>yān</i>	<i>yā</i>	<i>ya</i>	<i>yaŋ</i>	<i>ima</i>	<i>yan</i>	<i>yō</i>	<i>yān</i>
96b.							<i>əlkā</i>	
97a. white	<i>čağān/ čigān</i>	<i>čighān</i>	<i>čigan</i>	<i>čixaŋ</i>	<i>čayān</i>	<i>čigan</i>	<i>čigān</i>	<i>čayā(n)</i>
97b.								<i>saf'id</i>
98a. who	<i>ken</i>	<i>ken</i>	<i>kan</i>	<i>kaŋ</i>	<i>ken</i>	<i>kien</i>	<i>xən</i>	<i>ken</i>
98b.							<i>anin/ anin</i>	

2. sekce	Monguor	Mongghul	Mangghuer	Baoan	Shira Yughur	Dongxiang = Santa	Daghur	Moghol
98c.								<i>kjē</i>
99a. woman	<i>imu</i>			<i>eme</i>	<i>eme/</i> female	<i>eme</i>	<i>emguj</i> + wife	
99b.	<i>nəne/ nəne</i> <i>kun</i>	<i>nieniekun</i>		<i>(nənə</i> old woman)		<i>(nieniegie</i> old wo- man)		
99c.					<i>pusəyui</i> fe- male/ (<i>pesē</i> belt/ <i>eme</i> <i>pusəyui</i>)			
99d.				<i>xutuŋ kuŋ</i>	<i>(gaton</i> wife)		<i>(katun</i> wife)	<i>xatun</i>
99e.								<i>zaf'a</i> + wife
100. yellow	<i>šira</i>	<i>šira</i>	<i>šira</i>	<i>šira</i>	<i>šera</i>	<i>šira</i>	<i>šar</i>	<i>šira</i>

Etymologické poznámky

- 1a. **all** – **bü-* / **bui-*. 1b. – **kou* / **koβ*. 1c. – **kana*? 1d. – . 1e. – . 1f. – . 1g. – . 1h. < čín. 全 *quan*/ 全不 *quanbu*. 1i. < čín./ tib.? 1j. < pers. *tamān*. 1k. < pers. *har*.
- 2a. **ashes** – **qünesün*. 2b. < pers. *χākistar*. 2c. – .
- 3a. **bark** – **kaγu-da-sun*. 3ba. – **koli-sun*, **kolta-sun* + „šupiny“. 3bb. – . 3c. – **körüsün*. 3d. < čín. 樹子 *shuzi* „strom“ + mong. *arase* / *xalis*. 3e. – srov. lit.mong. *durusun* „kůra, skořápka“.
- 4a. **belly** – **keweli*. 4b. – .
5. **big** – **yike* / **yeke* / **šike*.
- 6a. **bird** – **sibaγun*. 6b. – . 6c. < evenk. *degi*, solon. *degii*, negidal. *degii*. 6d. < pers. *mury*.
- 7a. **bite** – **kaža-* / **kažu-*. 7b. – **žaγu-*. 7c. – **kemeli-* „kousat, hryzat“. 7d. – .
8. **black** – **kara*.
9. **blood** – **či-sun*.
10. **bone** – **ya-sun*.
- 11a. **breast** – **kökün* / **köken* „(ženská) prsa“. 11b. – **meke* „ženská prsa; sát“. 11c. – . 11d. – . 11e. – . 11f. – . 11g. – .
- 12a. **burn** – **tüle-* „pálit, bolet“. 12b. – . 12c. – . 12d. – .
- 13a. **claw** – **kimusun*. 13b. – . 13c. < pers. *čangāl*.
- 14a. **cloud** – **eγülen*. 14b. < tib. 14c. < turk.: *šira-ujg*. 14d. < pers. *abr*.
- 15a. **cold** – **küyi-ten*. 15b. – . 15c. – . 15d. < pers. *jaχ*. 15e. < pers. *χumuk*.
16. **come** – **ire-*.
17. **die** – **ükü-*.
18. **dog** – **nokaj*.
19. **drink** – **uγu-*.
- 20aa. **dry** – **kawur* / **kuwar*. 20ab. – **quγa(r)-sun* / **kuwa(r)-sun* „suchý, prázdný“. 20b. < čín. 干 *gan*.

21. **ear** – *čikin / *čiqin .
 22a. **earth** – *gažar. 22b. *sirayu / *siruyaj. 22c. – . 22d. < pers. χāk „země, prach“.
 23. **eat** – *ide-.
 24a. **egg** – *ömdegen. 24b. – *bala?
 25a. **eye** – *nidün. 25b. < pers. čašm.
 26a. **fat** n. – . 26b. – *eγü-kün, *iγe-kün. 26c. – .
 27a. **feather** – *φödün. 27b. – . 27c. < pers. par.
 28. **fire** – *gal.
 29a. **fish** – *žiga-sun. 29b. < pers. mōhī.
 30a. **fly** v. *nis-/ *funis-. 30b. *deγe(re) „letět“ + „zvýšit“.
 31. **foot** – *köl.
 32a. **full** – *düyüren. 32b. – .
 33. **give** – *ök- / *ög-.
 34a. **good** – *sayin/ *sayin „dobrý, správný, zdravý“ . 34b. – . 34c. < pers. χüb „dobrý, správný“ . 34d. – arab. ’ādil.
 35a. **green** – *nogo-γan. 35b. – .
 36a. **hair** – *φüsün. 36b. – *qilyasun + „koňská hřiva“ . 36c. – . 36d. < lit.tib. ral-pa.
 37. **hand** – *gar.
 38a. **head** – *teriγün (preklas.mong.: terigün „hlava, začátek“). 38b. – *tolugai + „začátek“ . 38c. – *feki. 38d. – .
 39a. **hear** – *sonos-/ *sonas-. 39b. – .
 40. **heart** – *žürüken.
 41a. **horn** – *eber. 41b. < pers. šāχ.
 42. **I** – *bi.
 43. **kill** – *ala-.
 44a. **knee** – *ebüdüg. 44b. – *tura-lčik. 44c. < pers. zānu. 44d. < čín. 膝盖 xigai.
 45a. **know** – *mede-. 45b. – .
 46a. **leaf** – *labčin / *nabaya / *nabtī. 46b. < tib. 46c. – srov. Ramstedt 1935, 165: *qamtayasun : lit.mong. qamsiiγsan „plochý“.
 47a. **lie** – *kebbe-. 47b. – *una- (jen v šira-jugur. = „ležet“, jinak „padat“). 47c. – .
 48a. **liver** – *φeligen/ *χeleke. 48b. < čín. 肝子 ganzi. 48c. < pers. žigar.
 49a. **long** – *ur-tu. 49b. – srov. lit.mong. toγumay „rozsáhlý, tlustý/ tučný; pyšný, nadutý“ . 49c. < pers. buland „vysoký“.
 50a. **louse** – *böyesün. 50b. – *sirke.
 51a. **man** – *ere. 51b. – *küβün / *kümin. 51c. < pers. < arab. ’ādam.
 52a. **many** – *olon / *olan. 52b. – yekede. 52c. < pers. χeilt.
 53. **meat** – *mikan / *makan.
 54a. **moon** – *sara(n). 54b. – . 54c. < pers. māh.
 55a. **mountain** – *ayula. 55b. – *φoi „les, hora“ . 55c. < čín. 山 shan.
 56. **mouth** – *aman.
 57a. **name** – *nere. 57b. – . 57c. < pers. nām, tádž. nōm.
 58. **neck** – *küžüγün.
 59a. **new** – *sini . 59b. < pers. nav.
 60a. **night** – *söni/ *sönin. 60b. – . 60c. < pers. bīgāh „večer“.
 61. **nose** – *kan-bar / *kabar.
 62a. **not** *e-se. 62b. – . 62c. – *ülü. 62d. – . 62e. < pers. < arab. la.

- 63a. **one** – **niken*. 63b. < pers. *yak*. 63c. < čín. — *yi* / 一个 *yi ge*.
 64a. **person** **küyün* / **küβün*. 64b. < pers. < arab. *ādam*. 64c. < pers. *naḡar* „osoba, lidé“.
 65a. **rain** n. – **kura*. 65b. – srov. lit.mong. *boroyan*. 65c. < pers. *bārīš*.
 66a. **red** – **φula-yan*. 66b. < arab. f. *amrā* / m. *’amar*.
 67a. **road** – **mör*. 67b. – **žam*. 67c. – **terge*. 67d. – . 67e. < arab. *safar*. 67f. – (Ramstedt 1935, 175 tento tvar odvozuje z **qaḡalya* < **qaḡa-lyā*; srov. lit.mong. *qaḡalyan* „brána, dveře“).
 68a. **root** – **φižayur*. 68b. – **ündü-sü(n)*. 68c. – ujj. *jiltiz*, sibe *jildas*. 68d. < čín. 根子 *genzi*. 68e. < pers. *biḡ*. 68f. – srov. lit.mong. *unḡi* (Ramstedt 1935, 450). 68g. – srov. lit.mong. *tünge* „stromy, les“.
 69a. **round** – **tögörik*. 69b. – **molir*. 69c. – . 69d. – . 69e. – . 69f. – .
 70a. **sand** – **elesün*. 70b. < čín. 沙子 *shazi*. 70c. – . 70d. – . 70e. < pers. *χāk* + „prach“.
 70f. – srov. lit.mong. *siruḡa* „země, základ/ podklad, půda“ (viz 22b).
 71a. **say** – **geye-* / **ge-* / **geme-* / **keme-*. 71b. **kele-* / **kelen*.
 72a. **see** – **üže-*. 72b. – . 72c. – . 72d. < tib. *lta*.
 73a. **seed** – **φüre*. 73b. < pers. *tuḡm* / *toḡm* + „semeno slunečnice“. 73c. < pers. *dāna* „zrno / obilí“.
 74. **sit** – **sayu-*.
 75a. **skin** – **arasun*. 75b. – . 75c. < turk. * *čanč*.
 76a. **sleep** – **umta-* / **unta-* / **untara-* . 76b. – .
 77a. **small** – **öčü-* / **üčü-ken*. 77b. – . 77c. – . 77d. – **mel-?*. 77e. – **baga* + „mladý“.
 77f. – . 77g. – . 77h. – . 77i. – srov. lit.mong. *bičiḡan* „malý, malé dítě“.
 78a. **smoke** n. – **φuni-n*. 78b. – **uta-yan*. 78c. < lit.tib. *smug-po*. 78d. < pers. *dud* / turk. **tütün*.
 79a. **stand** – **bayi-*. 79b. – .
 80a. **star** – **φodun*. 80b. < pers. *stāra* / *sitāra*. 80c. – čín. 星辰 *xingchen*.
 81a. **stone** – **čilayun* < pre-mong. **tilayun*. 81b. – pozdní turk. **taš*. 81c. – mong. *guru* id. (zkráceno z *aryun kürüs* „kameny“?).
 82. **sun** – **naran*.
 83a. **swim** – **oyi-mu-* / **oyi-mba-* . 83b. < qinghaihua *džofi*.
 84a. **tail** – **seyül*. 84b. < pers. *dumbāl*.
 85a. **that** – **tere*. 85b. < pers. *ki*.
 86a. **this** – **e-ne*. 86b. – . 86c. < pers. *īn*.
 87. **thou** – **či*.
 88. **tongue** – **kelen*.
 89. **tooth** – **sidün*.
 90a. **tree** – **modun*. 90b. < čín. 树子 *shuzi*. 90c. < pers. *daraxt*.
 91a. **two** – **ži(w)rin* „dva; pár“. 91b. – **koyar* / **qoyar*. 91c. < pers. *dū*. 91d. < čín. 两个 *liangge*.
 92a. **walk** / **go** – **yabu-*. 92b. – . 92c. – . 92d. – .
 93a. **warm** – **dula-yan*. 93b. – 93c. – 93d. < čín. 暖和 *nuanhuo*. 93e. < pers. *dardār*.
 94. **water** – *(*h*)*u-sun*.
 95a. **we** (incl.) – **bida*, gen. **bidanu*, ak. **bidani*. 95b. (exkl.) – **ba*, gen. **manu*, ak. **mani* (Poppe 1955, 215).
 96a. **what** – **yayu* / **yayun*. 96b. – .

97a. **white** – *čayan / *čayayan. 97b. < pers. *safīd*.

98a. **who** – *ken. 98b. – . 98c. < pers. *kīh*.

99a. **woman** – *eme. 99b. < čín. 奶奶 *nainai* + mong. *kün*. 99c. – *büse „pás“; žena = „bez pásu“. 99d. < turk. 99e. < arab. *šāiba* „žena, manželka“. 99f. – . 99g – . 99h. – z *Ger* „dům, jurta“. 99f. – srov. lit.mong. *ekener* „žena“, ve skutečnosti pl. od *eke* „matka“. 99g. – srov. lit.mong. *keüked* „dětí“ & *kümin* „muž, člověk“.

100. **yellow** *sira.

Hlavní užité lexikální prameny:

Středomongolský: Poppe 1955.

Klasický literární mongolský: Kara 1990, Köhalmi 1959, Lessing 1960, Poppe 1955, Todajeva 1973.

Chalcha mongolský: Sanžejev 1960, Svantenson 2003, Todajeva 1981, Bawden 1997, Sun Zhu 1990.

Burjatský: Cydendambajev 1962, Skribnik 2003, Poppe 1955, Bertagajev in: *Jazyky narodov SSSR* 1968, Janhunen 1992, Ramstedt 1906, Sun Zhu 1990.

Kalmycký: Ramstedt 1935, Poppe 1955, Basangov 1963, Blässing 2003, Todajeva in *Jazyky narodov SSSR* 1968.

Ojratský: Weiers 1972, Jaxontova 1996, Birtalan 2003, Poppe 1955, Todajeva 1973, Sun Zhu 1985.

Ordoský: Poppe 1955, Todajeva 1981, Nagy 1960, *Jazyky Mira* 1991, Stefan 2003.

Chamniganský mongolský: Köhalmi 1959, Janhunen 1990, Janhunen 1992, Janhunen 2003a.

Monguorský: Poppe 1955, Todajeva 1973, Sun Zhu 1990, Qingge'ertai & Li Keyu 1988, Smedt & Mostaert in Todajeva 1973.

Mongghulský: Faehndrich 2007 + rodilý mluvčí Ha Mingzong z vesnice Hawan – data byla sesbírána v Ulánbátaru v listopadu v roce 2008.

Mangghuerský: Todajeva 1973, Qingge'ertai & Li Keyu 1988, Faehndrich 2007.

Bonaský: Sun Zhu 1990, Todajeva 1973, Enhebatu & Xinteke 1988, Wu Hugjiltu 2003.

Šira-jugurský: Kotwicz 1950, Nutgeren 2003, Sun Zhu 1990, Bao Chaolu & Gu Lasen 1988, Bao Chaolu & Gu Lasen & Chen Naixiong 1990.

Dongxiang = santa: Todajeva 1973, Sun Zhu 1985, Sun Zhu 1990, Kim 2003.

Dagurský: Poppe 1955, Sun Zhu 1985, Sun Zhu 1990, Chaolu Wu 1996, Enhebatu & Xinteke 1988, Enhebatu 2003.

Mogholský: Ramstedt 1906, Ligeti 1955, Weiers 1972, Todajeva 1973.

Apendix 2: Rozšíření jednotlivých jazyků a demografické poznámky

Chalchská mongolština je národním jazykem Mongolska (dříve Vnějšího Mongolska nebo Mongolské lidové republiky) a v Čínské lidové republice vedle čínštiny druhým oficiálním jazykem Autonomní oblasti Vnitřní Mongolsko (čín. *Nei menggu zizhiqu* – 内蒙古自治区) plus též lokálně v několika okresech jiných provincií. V Mongolsku je chalchská mongolština užívána ve všech sférách komunikace. Taktéž ve Vnitřním Mongolsku, pouze výuka v mongolštině – většinová výslovnost je čárkovaná – zde probíhá jen na některých univerzitách a kursech (čínština bývá povinná). Přídomek „chalchská“ mongolština je od-

vozen od jména dominantního kmene Chalcha (čín. *Ha'erha* 哈尔哈), dnes se spisovnou normou dle výslovnosti v Ulánbátaru. Díky velkému množství historických kmenů (Dariganga, Chotogojt, Sartúl, Congol, Urat, Üdzemčín = Šilingol, Čachar, Ordos, Tümet, Uláncab, Džu-uda (staré klany Bairim, Najman a Kešigten), Džosotu (kmény Charčín a část Tümetů), Džirim (kmény Charčín, Chorčín, Džalajt, Gorlos) je mongolština bohatá na vzájemně srozumitelné dialekty, kterými mluví celkem přes 7 milionů lidí. Dvě třetiny mluvčích, tj. 4,8 milionů žijí v Čínské lidové republice (Hurelbaatar 1999: 200), přes 2,7 milionů v Mongolsku a 11.498 v Ruské federaci. Novější statistiky uvádí populaci v ČLR 5 nebo dokonce 5,8 milionů (Tserenpil & Kullmann 2008: 2; www.china.org.cn/english/features/EthnicGroups/136937.htm), nicméně čínská etnonymie shrnuje pod etnonymum Mongol více národů (viz níže). Chalská mongolština je druhým jazykem hlavně Burjatů, Ojratů a Kazachů v Mongolsku a většího množství kontaktních etnik v ČLR. Mongolové v ČLR jsou prakticky všichni bilingvní, místy trilingvní nebo tetralingvní; po čínštině je jejich dalším nejčastějším jazykem ujgurština a kazaština, kterými je schopno mluvit asi 70.000 osob. V Číně se chalchsky mluvící Mongolové těší statutu oficiální národnosti *Mengguzu* 蒙古族, tj. „Mongol“, nicméně čínská etnonymie pod toto označení zahrnuje i Burjaty, Ojraty a dokonce turkické Tuvince. Podle censu z roku 1990 žili Mongolové v ČLR ve všech administrativních celcích, z toho nad deset tisíc v AO Vnitřní Mongolsko: 3.379.738; v provinciích Liaoning 辽宁 587.311, Jilin 吉林 156.488, Heilongjiang 黑龙江 139.077, Hebei 河北 141.833, Ujgurské AO Xinjiang 新疆 138.021, provincii Qinghai 青海 71.510, Henan 河南 66.015, Sichuan 四川 27.303, Guizhou 贵州 24.107, Yunnan 云南 13.148 a v hlavním městě Beijing 北京 16.833 (Hurelbaatar 1999: 200). Populace Mongolska i ČLR si udržuje povědomí jednoty, přestože obě země prošly ve 20. stol. odlišnými historickými vlivy. Mongolsko zažilo v letech 1921–1990 ruskou jazykovou a kulturně-politickou dominanci, Vnitřní Mongolsko nebývale intenzivní sinizaci, léta japonské okupace (1931–1945) a krutá období politiky Velkého skoku (1958–1960) a čínské Kulturní revoluce (1966–1976). Mongolština ve Vnější a Vnitřním Mongolsku se odlišuje v detailech fonetiky a v užívání písma. Tradiční písmo sogdijsko-ujgurského původu bylo ve dvacátém století nejprve nahrazováno latinkou: ve Vnější i Vnitřním Mongolsku v ní bylo od roku 1931 vydáno několik oficiálních dokumentů. Písmo se ale neujalo. Vnitřní Mongolové se vrátili k tradičnímu písmu a Vnější Mongolové byli od roku 1941 převáděni na upravenou azbuku. Ta se více šířila po stabilizaci po II. světové válce a v padesátých letech 20. století. Vnější Mongolové začali obnovovat plošnou znalost klasického písma až po demokratizaci na začátku devadesátých let. Azbuka nicméně zůstane hlavním písmem kvůli zvyku i tomu, že změna nápisů a státní agendy by byla příliš nákladná. Tradiční písmo je na druhé straně abecední, takže studenti je obvykle alespoň „slabikují“. Někteří Mongolové z Vnitřního Mongolska se naučili azbuku kvůli obchodu a kontakty severních a jižních skupin se v posledních letech zintenzivňují. Politická dominance ulánbátarského dialektu chalchštiny vytlačila ve Vnější Mongolsku jiné dialekty a idiomy do pohraničí. Ve Vnitřním Mongolsku podléhají jednotlivé kraje samostatně centrální administrativě v Pekingu a nikoli provinčnímu centru (mong. *Chöchhot*, resp. čín. *Huhehaote* 呼和浩特, zkráceně *Hushi* 呼市). Kvůli nižší centralizaci jsou chalchské dialekty v ČLR bohatší. Vnitřní Mongolsko zažilo za posledních sto let obrovské změny v demografii. Ještě v roce 1949 žili Hanové ve Vnitřním Mongolsku

v menšině v izolovaných čtvrtích měst; politika osídlování navýšila jejich podíl koncem minulého století na 90%. Dnes tvoří Mogolové v ČLR populační ostrůvky a bez znalosti čínštiny se neobejdou. V některých oblastech začala jejich sinizace již v 18. století a na začátku 20. století mluvili Mongolové mnohde už jen čínsky. Proces vymírání dialektů chalchštiny i jiných mongolských idiomů pokračuje.

Burjatština: je severomongolský jazyk Burjatů na jihu Sibíře v asijské části Ruské federace (369.000 mluvčích ze 445.175 etnické populace [2002]), v ČLR (65.000 [1982] – AO Vnitřní Mongolsko) a v Mongolsku (64.900 [1995] – východní části území). Ruští Burjati obývají Burjatskou republiku a provincie Čita (okres Aga) a Irkutsk (okres Ust'-Orda); geograficky se dělí na předbajkalské a zabajkalské. Rozdíl mezi nimi eskaloval během 18. století, kdy východní skupina přijala tibetskou formu buddhismu a zůstala v původním kulturním a geografickém prostředí. Západní Burjati podlehli christianizaci a rusifikaci. Statisticky znalost burjatštiny u Burjatů v RF klesá z 95,5% od východu k 78,7% na západ. Burjaté v Ruské federaci dnes ovládají lépe než mateřský jazyk ruštinu: znalost mezi 97,3% a 99,5%. Na základním stupni je v mateřštině vzděláváno jen 48,9% Burjatů na venkově a pouhých 18,1% ve městech (Skribnik 2003: 102); znalost jazyka tedy asi bude nadále upadat. Burjatština se v ČLR vyvíjí podobně ve vztahu k čínštině. Zatímco v Ruské federaci je jazyk užíván ve všech médiích a sférách komunikace; vývoj v Mongolsku a v ČLR ještě není v detailech zpracován. Čínská oficiální etnonymie nepovažuje Burjaty (čín. *Buliyate* 布利亚特) za samostatné etnikum; řadí je k Mongolům (čín. *Meng-guzu* 蒙古族), takže nemají možnost užívat mateřštinu při výuce na základní škole. Děti čínských Burjatů jsou vzdělávány ve vnitromongolské chalchštině nebo v čínštině; tu ostatně drobná etnika v ČLR mnohdy upřednostňují kvůli možnostem dalšího studia dětí a uplatnění na trhu práce. V Mongolsku byli Burjati kvůli etnické nevráživosti reglementováni, protože Stalin jim nezapomněl útěk před říjnovou revolucí. Stejně jako v Rusku užívali Burjati ve Vnějších Mongolsku nejprve mongolské klasické písmo. V roce 1905 je ale lama Agvan Doržijev upravil na formu se 36 základními znaky stejnými pro všechny polohy ve slově. Písmo se ale neujalo stejně jako latinka zaváděná od roku 1931. Na upravenou azbuku byli Burjati převáděni od roku 1939. Burjatština je dialekticky bohatá kvůli asimilaci částí tunguzských a turkických etnik v Ruské federaci (např. Kurykani či Jakuti) a díky interakcím s chalchštinou, čínštinou a chamniganskou mongolštinou v ČLR i Mongolsku. K burjatštině byly dříve kvůli výskytu na ruském území řazeny i chalchské dialekty kmenů Congol a Sartúl. Současná burjatština má v RF pět hlavních dialektických skupin: k západoburjatským patří nížněudinská, alar-tunská, echirit-bulagatská; k východoburjatským chorijská a bargutská. Nížněudinský dialekt je izolován a ovlivněn substráty hl. turkických jazyků. Alar-tunská skupina na JZ od Bajkalu zahrnuje alarský, tunko-okaský, zakamnaský a ungaský dialekt. Echirit-bulagatská skupina na Z od Bajkalu čítá z dialektů vlastní echirit-bulagatský a dále bochanský, ol'chonský, barguzinský a bajkal-kudaraský. Chorijskou skupinu (na V od Bajkalu) tvoří dialekty vlastní chorijský, agaský, tugnujský a severoselengský. Část chorijské populace žije v Mongolsku a v oblasti Hulunbeir 呼伦贝尔 v Číně v AO Vnitřní Mongolsko. Stejnou oblast obývají i Barguté s dialekty starobargutským (čibčinským) a novobargutským. Kvůli přístupnosti ruským lingvistům je burjatština výborně zdokumentovaná. Kromě sdílení běžného le-

xika s chalchštinou pronikly do západních burjatských dialektů výpůjčky z turkických jazyků (chakasština, tofalarština a jakutština), zatímco na východě hlavně tunguzské výpůjčky v oblasti toponym. Na burjatštinu má v RF hlavní vliv ruština, z literárních jazyků to je stejně jako u chalchské mongolštiny množství výpůjček z tibetštiny a čínštiny.

Santa nebo častěji *Dongxiang* 东乡 jsou varianty etnonyma (čín. *Dongxiangzu* 东乡族) a odvozeně jména jazyka (čín. *dongxiangyu* 东乡语) třetího nejpočetnějšího mongolského etnika. Asi 400.000 mluvčích žije v ČLR v provincii Gansu 甘肃 v prefektuře Linxia 临夏 a distriktu Dongxiang 东乡 (Tserenpil & Kullmann 2008: 2). Etnonymum *Santa* je odvozeno od persko-turkického slova *sart* „muslim“ a má primárně náboženskou identifikační funkci. Santa se sami označují podle svého distriktu jako *Dongxiang* (tj. čínsky „(lidé z) Východní vesnice“). Méně často užívají označení *Hui* 回, což je opět čínské historické označení muslimských národů. Vlastní Huiové (čín. *Huizu* 回族) jsou sice také muslimy, ale přejali čínštinu a čínské zvyklosti. Počátek etnogeneze Dongxiangů se klade do 13. a 14. stol.; předpokládá se, že k jejich předkům patřili středoasijské obchodníky různého původu, čínští řemeslníci a mongolští vojáci (Kim 2003: 346). Nemongolskému etnickému pozadí odpovídá i nižší srozumitelnost dongxiangštiny s ostatními mongolskými jazyky, která je daná vysokou mírou fonologické i lexikální idiosynkrazie. Ke geograficky nejbližším mongolským idiomům patří bonanština a mangghuerština, která je Dongxiangům lépe srozumitelná. Detailní diachronní výzkumy ještě neproběhly. Nedávno objevený jazyk Kangjia ve vsi Jianzha 尖扎 na sever od městečka Tongren 铜仁 v provincii Qinghai 青海, se jeví jako mezičlen mezi dongxiangštinou a bonanštinou. Dialektické členění dongxiangštiny je minimální: z oblastí Suonan, Wangji a Sijiaji uchovává archaický stav nejlépe Sijiaji. Dříve se Dongxiangové snažili zapisovat vlastní jazyk arabským písmem. Teprve v posledních letech je systematicky sbírán slovník a zapisován latinkou v abecedě pinyin. Značná část shromážděné slovní zásoby (10.145 slov) je přejatá z čínštiny – Ramsey (1989: 200) uvádí 30%, Kim 34%. Více čínských výpůjček je zastoupeno ve jménech (až 55%), daleko méně ve slovesech (29%). Ve slovníku je celkem 5% slov přejatých z arabštiny, perštiny, tibetštiny a turkických jazyků. 61% tvoří slova mongolského původu. Dongxiangové byli méně zkoumáni kvůli příslušnosti k islámu (= konzervativní uzavřenost), a proto, že patří k nejhudším národnostem v ČLR. Podle statistik (1992) se jejich gramotnost v čínštině pohybuje mezi 12% a 17%. Dongxiangština je nejvíce užívána v osobním a lokálním obchodním styku a u výkladů během náboženských obřadů (Korán je čten v arabštině). Vysoká koncentrace, izolovanost a konzervativní tendence mají vliv na dobrou úroveň znalosti jazyka. Nově je vzhledem k počtu populace v dongxiangštině zaváděno lokální vysílání rozhlasových programů. Kvůli nedostatku vody a úporným suchům bylo v letech 1960–1980 cca 50.000 lidí přestěhováno o více než 2.000 km na severozápad do Ujgurské autonomní oblasti Xinjiang 新疆 do pohraničí s Kazachstánem k městu Ili (také Guldža nebo Yining 伊宁); v devadesátých letech se však cca 30.000 Dongxiangů přesídlilo zpět do Gansu do okresů Anxi 安西 na SZ a Yongdeng 永登 u hlavního města Lanzhou 兰州.

Dagurština je jazyk ze severovýchodu mongolského areálu s populací 120.000 etnických mluvčích v ČLR a drobnou skupinou v Mongolsku. *Daur*, *Dagur* nebo čínsky

Dawo'er 达斡尔 je etnonymum a označení kmene ze středního toku řeky Amur, který okolo 17. stol. přesídlil k čínskému pohraničí. Jazyk má 4 hlavní dialekty: amurský, nonnijský, haila'erský a xinjiangský (druhý a třetí jsou nejpčetnější). Amurskou skupinu zastupuje asi 400 mluvčích při čínské hranici (řeka *Heihe* 黑河) na původním sídlišti v Amurské pánvi. Nonnijsťi Dagurové žijí v různých sídlech v Nonnijské pánvi (čín. *Nenjiang pendi* 嫩江盆地) se subdialekty Morin Daba u pastvin Hulunbeir 呼伦贝尔 v AO Vnitřní Mongolsko, Butha (na jih od Morin Daba), Qigihar 齐齐哈尔 a Nenjiang 嫩江 (dříve Mergen) podle jmen města a okresu v provincii Heilongjiang 黑龙江. Haila'eršťi Dagurové žijí v Evenkijském autonomním okrese (čín. *Ewenkezu zizhiqi* 鄂温克族自治旗) na jih od města Haila'er 海拉尔 v AO Vnitřní Mongolsko. Xinjiangšťi Dagurové žijí okolo města Ili v Ujgurské AO Xinjiang, kam byli vysídleni za vlády mandžuské dynastie Qing. Podle censu z r. 1982 bylo poměrné zastoupení hlavních skupin: Butha 48%, Qiqihaer 43%, Hailar 5% a Xinjiang 4% (Tsumagari 2003: 129). Všechny dialekty jsou vzájemně srozumitelné. Dagurština byla zapisována třemi písmi: mandžuským za dynastie Qing, latinkou (foneticky) krátce ve třicátých letech a azbukou v padesátých letech 20. století; od 80. let byla znovu romanizována abecedou pinyin. Dagurové jsou běžně bilingvní až trilingvní. Hlavními kontaktními jazyky jsou čínština a chalchská mongolština; lokálně evenkština, kazaština, oročunština a v Xinjangu jazyk sibe. Naopak dagurština bývala nejčastěji druhým jazykem Evenků. Protože se dagurština podobá ostatním mongolským jazykům nejméně a má vysoký podíl mandžuských výpůjček, řadili ji lingvisté k tunguzsko-mandžuské větvi. Dagury rozpoznává čínská etnonymie jako jednu z 55 oficiálních národnostních menšin, což jim umožňuje užívat jazyk ve všech oblastech komunikace a v médiích (rozhlasové programy, dabované filmy). Dagurové se dříve živili lovem a pastevectvím, dnes většinou pěstují zemědělské plodiny. Nábožensky jsou buddhisté s příměsí původního šamanismu. Menší skupina Dagurů konvertovala ke křesťanství. Ethnologue udává gramotnost (asi v čínštině) 97%.

Bonan / Bao'an / Baonan 保安. Jazykem hovoří dvě skupiny obyvatel několika vesnic v provinciích Gansu (16.500 v r. 1999) a Qinghai (8.000 v r. 1999) (Wu Hujeljiltu 2003: 325–345; Ethnologue 2009). Obě skupiny žily původně společně v okolí města Bao'an v centrálním Amdu směrem na SZ od kláštera Rebkong (postaven cca 1585) – dnes okolí města Tongren 铜仁 v provincii Qinghai v Huangnanském tibetském autonomním distriktu (čín. *Huangnan zang zizhizhou* 黄南藏族自治州). Potanin je řadil k Širongolským Mongolům. Jejich společným náboženstvím byl tibetský buddhismus, nicméně část populace přejala díky kontaktům s etniky Hui a Salar islám a v letech 1858–1863 přesídlila do okolí města Linxia 临夏 v provincii Gansu (nyní vesnice Ganhetan, Dadun, Lijiacun). V čínské etnonymii nesou muslimští Bonanové v Gansu původní jméno čín. *Baoanzu* 保安族, zatímco skupina qinghaiských Bonanů na původním sídlišti (vesnice Baoan Xiazhuang, gNyan.thog, sGo.dmar, sKa.gsar) je řazena s Monguory (skupiny Mongghul, Mangghuer) a mluvčími jazyka wutunhua k umělé zastřešující „národnosti“ *Tu* (čín. *Tuzu* 土族). Vývoj jazyka obou skupin se liší z lokálních a socioekonomických důvodů. Gansuští Bonanové jsou na nové lokalitě vystaveni silné sinizaci (každodenní nákupy), jejich děti získávají základní vzdělání v čínštině a v mešitách probíhá i výuka arabštiny. Více izolované qinghaiské Bonany ovlivňuje čínština v menší míře a lépe

uchovávají původní formu jazyka. Na druhé straně je silně ovlivňuje tibetština, v níž je realizována výuka na základním stupni, ústní obchodně-úřední styk a buddhistický ritus. Gansuští Bonanové jsou bilingvní a qinghaiští běžně trilingvní (bonanština, tibetština, čínština). I když se Bonanové postupně sinizují, resp. tibetizují, udržují si kulturní specifika a styl odívání. Za zmínku stojí, že obě varianty bonanštiny vytváří zvláštní kreolizující jazyky ve vesnicích Hezhou v provincii Gansu (jazyk *hezhouhua*) a Wutun 五屯 v provincii Qinghai (jazyk *wutunhua* 五屯话). Jejich výzkum teprve započal. Obě varianty bonanštiny nejsou příliš srozumitelné ani areálově nejbližším mongolským idiomům: mongghulštině, mangghuerštině a dongxiangštině. Hlavní dialekty jsou dva: gansuský (= oblast Jishishan 积石山) a qinghaiský (oblast Tongren 铜仁). Subdialektické odlišnosti odpovídají jednotlivým viskám. Diachronické výzkumy předpokládají odlišné zdroje obou skupin: gansuský v qinghaiském subdialektu Xiazhuang, zatímco qinghaiské subdialekty z tibetských vesnic mají nejspíš zdroj v nejarchaičtěších tvarech vesnice gNyan.thog (Wu Hujejiltu 2003: 327). Bonanština není literárním jazykem, proto je v písemném styku a administrativě užívána většinou čínština, v níž je gramotných asi 44% populace (Ethnologue 2009). Bonanština má jasně mongolskou syntax, nicméně teprve nyní shromažďované lexikum vykazuje jen 22–29% slov bonansko-mongolského původu. V gansuské bonanštině je cca 40% výpůjček z čínštiny a 17% z tibetštiny, kdežto v qinghaiské variantě okolo 43–54% tibetských a 9–14% čínských výpůjček (Wu Hujejiltu 2003: 343n.). Bonanština patří s mogholštinou, šira jugurštinou a chamniganskou mongolštinou mezi nejhroženější mongolské jazyky.

Mongghulština: bývá (Starostin 1991; Ethnologue 2009) považována společně se sousedním mangghuerským jazykem (viz níže) za jediný monguorský idiom a jazyk „etnika“ Tu (čín. Tuzu 土族), kam jsou vedle Mangghuerů řazeni i qinghaiští Bonanové a mluvčí jazyka wutunhua. Současná tendence oddělovat mongghulštinu a mangghuerštinu vychází z nespojitě geografické distribuce a ze zpráv rodilých mluvčích o vzájemné nesrozumitelnosti (Ha Mingzong, říjen 2008, osobní sdělení). Mongghulové žijí hlavně v Tuském autonomním okresu Huzhu (Huzhu Tuzu zizhixian 互助土族自治县) na severovýchodě provincie Qinghai, odkud zasahují i na východ do tibetského autonomního okresu Tianzhu (Tianzhu zang zizhiqu 天祝藏族自治区) v provincii Gansu. Příchod kmenů do oblasti odpovídá mongolskému vpádu roku 1227. Předkové Mongghulů a Mangghuerů zůstali po pádu mongolské dynastie Yuan loajální císařům dynastií Ming a Qing; ostatně v důsledku císařského výnosu se ani odstěhovat nemohli. Přijali usedlý způsob života a podíleli se na obraně čínských hranic okolo města Lanzhou. Přesný počet Mongghulů dnes není znám. Census z roku 1990 uvádí počet Tu 191.624 osob. Podle této statistiky by počet Mongghulů vycházel na cca 150.000. Realističtější odhady uvádějí méně než 50.000 (Georg 2003: 286n.). Sami Mongghulové si říkají *Qighaan Mongghul* „Bílí Mongolové“; kontrastním *Hara Mongghul* „Černí Mongolové“ označují ostatní Mongoly. Tibeťané označují populaci obou idiomů (tj. Monguory) jako *hJahur* (*rGya.Hor*), tj. „Čínští Mongolové“, nebo *Karlung*. V ruských pramenech byli zprvu všichni Mongolové provincií Gansu a Qinghai (bez Ojratů a Šira-Jugurů) označováni variantami etnonym *Širongol* a *Dolot*. Hlavní mongghulské dialekty tvoří jazyky údolí řek Chalčingol, Naringol a Fulan Nuragol (všechny ústí do Huangshui 黄水 – levého přítoku Žluté řeky – Huanghe

黄河). Většinový chalčigholský dialekt je výchozí i pro písemnou kodifikaci v pinyinu. Výpůjčky v mongghulštině jsou dány tibetským a sinojazyčným okolím (Hanové + Huiové = qinghaiský dialekt mandarínské čínštiny; hwari + panaka = lokální dialekty amdoské tibetštiny). Mongghulové jsou tibetští buddhisté. Jejich hlavní klášter Ergulong v Huzhu patří ke škole gelugpa a zdejší převtělenci měli velký význam v náboženském životě v severní části qinghaisko-gansuského pomezí. Znalost jazyka dnes klesá s věkem populace. Mladí Mongghulové mluví stále častěji jen čínsky.

Mangghuerský jazyk je druhý idiom monguorštiny (viz výše). Mluví jím asi 25.000 lidí (Slater 2003: 307) v ČLR na V provincie Qinghai na S od Žluté řeky v Huiském a Tuském autonomním okrese Minhe (Minhe huizu tuzu zizhixian 民和回族土族自治县). Většina populace je kvůli obchodnímu a úřednímu styku v čínštině biligvní. V čínštině probíhá výuka na základních školách. Mangghuerové jsou tibetskými buddhisty (škola gelugpa) a v ritu užívají amdoský dialekt tibetštiny. Mangghuerštinu zčásti ovládají okolní Hanové, Tibeťané, Salaři a Huiové. Sinizace se silně projevila na mangghuerské fonologii a slovní zásobě (u lidových příběhů tvoří čínské výpůjčky 15–35% lexika). Mangghuerština se foneticky blíží dongxiangštině, zatímco druhy slov a větnou perspektivou qinghaiské bonanštině a mongghulštině. Vzhledem ke složité etnohistorii nelze říci, zda jsou tyto vlivy důsledkem starší společné báze nebo vznikly teprve moderními kontakty. Přesnější genetické vazby by mohl osvětlit výzkum sousedního kreolizačního idiomu oblasti Gangou, se kterým sdílí mnohé typologické rysy. Mangghuerština, mongghulština ani bonanština nejsou literárními jazyky; lingvisté je proto zapisují v pinyinu. Výzkumy dialektického členění mangghuerštiny zatím neproběhly.

Šira-jugurština Etnonymum Jugur nebo Jughur (čín. *Yugu* 裕古) zahrnuje (místy i smíšené) skupiny mogolských, turkických, čínských popř. tibetských populací. Šira-jugurským jazykem mluví mongolští Jugurové v centrální části provincie Gansu v ČLR. Přesné populační statistiky nejsou k dispozici. Odhad cca 9.000 (resp. 6.000 – Ethnologue 2009) mluvčích by z šira-jugurštiny činil po mogholštině a chamniganštině třetí z nejdrobnějších mongolských idiomů. Jazyk nemá písmo, není jím vyučováno na základních školách a není užíván ani v médiích. Podle dostupných dat žije většina mluvčích v okresech Kangle 康乐 (vsi Kangle, Hongshiwo, Qinglong), Huangcheng (vsi Beitán, Dongtan) a Dahe 大河; menší skupina žije i více na severozápadě Gansu v okrese Jiuquan 酒泉. Etnonymum *Šira-jugur* se často zaměňuje s variantou *Sarygh-jugur*, která označuje turkicky mluvící populaci. Samo slovo *yughur* je odvozeno ze staroturkického *uighur* „jednota“, proto se v západní literatuře ujalo i označení „Žlutí Ujguři“. V čínštině jsou mongolští a turkičtí Juguri rozlišeni geograficky: mongolští jako „Východní Jugurové“ (čín. *Dongbu Yugu* 东部裕古) turkičtí jako „Západní Jugurové“ (čín. *Xibu Yugu* 西部裕古). V samotné jugurštině je šira-jugurština označována jako *nggar/ anggar/ inggar*, popř. *nggar lar*, tj. „jazyk nggar“ (Nutgeren 2003: 265). Podle současných výzkumů by šira-jugurština mohla být spojovacím členem mezi centrálními mongolskými jazyky a jižními jazyky gansusko-qinghaiské skupiny (mongghulský, mangghuerský, bonanský, santa). Drobné dialektické odchylky šira-jugurštiny byly pozorovány mezi vesnicemi Qinglong a Hongshiwo.

Mogholština Mogholii, pers./arab. *moghol* je etnonymum i název jazyka drobné skupiny mongolských kmenů v Afghánistánu, které se na extrémním jihozápadě usídlily v průběhu 13. a 14. stol. poté, co Čingischán 1220 dobyl území bývalého Chórezmu. V důsledku výbojů vzniknul Ílchánský chanát, který zasahoval až do Afghánistánu. Mogholové, kteří přešli vysoká horstva Pamíru, byli nazýváni Nigudarové podle historického vojevůdce Nigúdara Oghlana (snad Tegüder). Mogholština postupně vstřebávala stále více prvků íránských jazyků. Kontakty s Paštuny a Tádžiky zanechaly stopy i na fyziologii Mogholů. Bez přímého důkazu bývají k potomkům Mongolů řazeni i íránsky hovořící Hazarové. Mogholové zprvu roztroušeně kočovali na rozsáhlém území. Ještě v době intenzivních výzkumů ve třicátých letech 20. století se většina populace hlásila k mogholskému etniku. Kolem poloviny dvacátého století se všechny skupiny soustředily do provincie Herát. V šedesátých letech 20. století žilo v oblasti asi 3.000 etnických Mogholů, ale už jen zlomek ovládal původní jazyk. Ethnologue uvádí bez udání zdroje 200 mluvčích ve vesnicích Kundur a Karez-i-mulla; ostatní mogholská populace dnes mluví jazykem paštó; částečně ovládají i farsí. Mogholština druhé poloviny 20. století byla ve fonologii, intonaci i výpůjčkách ovlivněna tádžičtinou tak silně, že nemongolista obvykle nepoznal odlišný jazyk (Weiers 2003: 251). Dialektické členění a vývoj v posledních letech nejsou známy. Nejspíš pokračovala dobrovolná íránizace z nábožensko-politických důvodů. Poslední lingvistické materiály byly sbírány v letech 1969–1972. W. Heissig publikoval v roce 1974 starší mogholský rukopis s genealogií třiceti mogholských kmenů; ty jsou jen vyjmenovány bez bližších dat – asi jde o bývalé širší kočující rodiny. Starší data dokládají bohatou lexikální variabilitu.

Chamniganská mongolština byla známa jako jazyk Chamniganů v Zabajkalsku 19. stol. Podle prvních ruských badatelů šlo o Koňské nebo Stepní Tunguzy. Do poloviny 17. stol. obývali severní pohraničí čínsko-mongolské říše (údolí řek Onon a Argun) na V Mongolska a v Mandžusku. Chamniganové obývali epicentrum mongolských etnických dějin. Rusové zbudovali roku 1654 pevnostní město Něrčinsk, odkud Daurii, tj. „území Daurů“, ovládali. Chamniganové se pod vedením Gantumura a jeho potomků podřídili Rusům a ti o nich psali jako o Něrčinských Tunguzech. Pod ruskou správou žila většina Chamniganů do začátku 19. století a byli v kontakty s Burjaty a Kozáky. Malá část etnika zůstala na severu Mongolska v ajmaku Chentej. V 19. stol. hlavní část Chamniganů společně se skupinami Burjatů a tunguzských Kozáků překročili řeku Argun a usídlili se v Hailarské pánvi a okolo stepí Hulunbeir (Barga) v ČLR v AO Vnitřní Mongolsko. Čínská etnonymie řadí Chamnigany podobně jako Rusové k Tunguzům (díky jejich spolupůsoby) a nazývá je Evenky (čín. *Ewenkezu* 鄂温克族). Mnozí Chamniganové jsou bilingvní a podle lokality ovládají buď chalchštinu nebo evenkštinu. Pozoruhodné je, že Chamniganové označují vlastním etnonymem (*Kamnigan*) Evenky; máme tedy dvě chamniganská etnika a dva jazyky: mongolský a evenkský. Podle Janhunena je chamniganská evenkština spíše dialekt, zatímco mongolská varianta samostatný jazyk (Janhunena 2003: 84). Odpovídá tomu i počet mluvčích: u Evenků jen v řádu několika rodin. Mongolští Chamniganové spousedící s Evenky většinou ovládají jejich jazyk. Současný počet Chamniganské populace se pouze odhaduje asi na 2.000 osob. Ještě méně dat je o Cham-

niganech v Mongolsku a Ruské federaci, kde žijí poslední rodiny. Úpadek znalosti jazyka není znám jen na konstantní populaci v ČR.

Kalmyčtina (kalmycky *xalymg keln*, chalchsky *xalimag xel*) patří k západomongolským jazykům Ruské federace v Kalmycké republice v astrachanské, rostovské, volgogradské, orenburské oblasti a ve Stavropolském kraji. Mimo Rusko žijí Kalmykové v Kyr-gyzstánu u jezera Issyk-kul a drobné komunity i v Mongolsku, Německu, v USA a na Taiwanu. Kalmyčtina je částí nadřazené skupiny oiratsko-kalmyckých dialektů, kam patří dialekty kmenů Torgút, Dörbet, Öelet a Chošút. Podle censu z r. 1989 žilo v Kalmycké republice 146.300 z celkového počtu 165.800 Kalmyků (Bläsing 2003) a dle censu z roku 2002 154.000 mluvčích ze 172.996 etnických Kalmyků. Ethnologue pojednává o Kalmycích a Ojratech společně kvůli jejich historické klanové konfederaci; popula-ci obou etnik odhaduje na 499.000 lidí. Kalmykové se oddělili od vlastní ojratské vět-ve asi v důsledku politických tlaků. Po odchodu z Džungarska se dobrovolně podřídili ruskému vlivu a ruštinu používá jako druhý jazyk více než 91% populace. Nejprve se usadili okolo Kaspického moře a na nižším toku řeky Volhy. Podle nejpravděpodobnější hypotézy je etnonym *Kalmyk* (kalm. *Xalymg*, čín. *Ka'ermeike* 卡尔梅克) odvozeno z mong. **kali-* „odlétnout/ přelít se“; značí tedy emigrantskou populaci (Bläsing 2003: 229). Část Kalmyků se r. 1771 vrátila do Džungarska (SZ Ujgurské AO Xinjiang), kde splynula s místními Ojraty; proto občas panuje nejednota v jejich vymezení. Kalmyčtina má dva hlavní dialekty: dörbetský na západě v Kalmycké republice v RF a torgútský ve východních oblastech; východní skupině jsou blízké subdialekty Dörbetů v RF oren-burské a uralsko-kalmycké oblasti. Smíšenými dörbetsko-torgútskými dialekty se mluví v oblastech Busawa a Don. Kalmykové používali od roku 1648 ojratské tzv. jasné písmo (ojr. *todo bicigl todorxoi üzüg*), které bylo standardizací mluveného jazyka 17. století. Jde o modifikaci klasického mongolského písma obohaceného o nové diakritické znaky. Tuto inovaci, která byla úspěšná, provedl buddhistický mnich Zaja Pandita (1599–1662). Před tím Kalmykové užívali klasické mongolské písmo. Od roku 1924 přejímali jako ostatní mongolské a turkické národy v SSSR upravenou azbuku. Totéž se týkalo menšího počtu Kalmyků v Mongolské lidové republice. Kalmyčtina vstřebala mnoho výpůjček z ruštiny (s konsonanty *f*, *dž*, *šč*) a díky rozšíření tibetského buddhismu i ze sanskrtu a tibetštiny. Méně jsou zastoupeny nepřímé výpůjčky čínské, perské, arabské a z turkických jazyků. Kalmyčtina je dobře zkoumána díky dostupnosti ruským lingvistům.

Ojratština je jazyk západomongolských kmenů, které se původně označovaly ojratsky *Öörd*. Jejich konfederace žila do 13. stol. v lesích na J a JZ od jezera Bajkal. Po útoku Čingischánova syna Džočiho se přesunuli do stepí Altaje a přizpůsobili se nomádkému způsobu života. Čínští kronikáři mongolské dynastie Yuan je nazývali variantami slov Woyilati 斡亦剌惕, Woyila 斡亦剌, Waila 外剌, Wailadai 外剌歹, kronikáři dynastie Ming Wala 瓦剌. Od dynastie Qing se ustálilo Weilate 卫拉特 (Ma & Cheng 2006: 4). Jejich moc vzrostla významně v 15. století, kdy se pod vedením Togóna (1416–1440) a jeho syna Esena (1440–1455) pod aliančním označením Ojrati legitimovali jako Čingischánovi dědicové a rozšířili svůj vliv z Altaje do údolí řeky Ili. Jejich mocenským vrcholem bylo ustavení Džungarského chanátu a posléze Džungarska (etym. *jaguv qhar*

„levá ruka“) za vládců Galdan Bošogtu (1670–1697), Cewangrabdan (1697–1727) a Gal-danceren (1727–1745). V polovině 18. století se Ojrati stejně jako chalchští Mongolové podrobili mandžuské expanzi a zůstali usídlení v Xinjiangu. Část Ojratů se dostala s Kalmyky až do Povolží. Někdy bývají Ojrati vágně označováni jako *Dörben Oirat*, tj. „Čtveři Ojrati“. Jde o označení širší skupiny jazykově příbuzných kmenů, z nichž byly nejpočetnější právě čtyři: Torgúti, Dörbeti, Öeleti a Chošúti. Od 17. století užívali vlastní ojratské písmo (viz výše), do kterého byly hned v prvním desetiletí přeloženy (resp. přepsány) buddhistické texty, práce z tibetské medicíny, národní epos o Geserchánovi. Nově byly sepsány drobné biografické a historiografické práce. Písmo bylo používáno ještě na začátku 20. století. V ČLR ho dnes nahradilo klasické mongolské písmo a v Mongolsku azbuka. V tradičním písmu (ojratském, ale i klasickém mongolském) zůstává oproti hovorové variantě (výchozí pro zápis v azbuce) uchován starší stav vokálů, tj. krátké vokály neiniciálních slabik, které byly v řeči z prozodických důvodů oslabeny nebo zcela vypuštěny. Písmo uchovává i dlouhé vokály, které se v řeči zkracují. K hlavním výpůjčkám patří buddhistické termíny přejaté ze sanskrtu, ujgurštiny a tibetštiny; novější výpůjčky jsou z turkických jazyků. Hovorová ojratština se dělí na řadu kmenových dialektů (podle Birtalan 2003: 211): hlavní jsou Bajad, Dörbet, Zachčín, Choton, Chošút, Mjangat, Öelet, Torgút a Urianchaj. Většina populace těchto kmenů (cca 150.000 osob) žije v západním Mongolsku v ajmacích Uvs a Chovd. Ojrati, kteří se usídlili více na východ, přejali z většiny chalchštinu. V ČLR žije z celkové populace 139.000 většina Ojratů na severozápadě země v Ujgurské autonomní oblasti Xinjiang v okresech Bortala, Hoboksar, Tarbagatai a Bayangol, dále i v oblasti Alashan na západě AO Vnitřní Mongolsko. Malý počet Ojratů žije v provincii Qinghai okolo stejnojmenného jezera a jde o Chošúty a Öelety. S nimi se spojila část přesídlených Kalmyků a dohromady jsou označováni jako *Shin Torghud*, tj. „Noví Torgúti“. Ojratštinou mluví i část původních Öeletů a Torgútů, kteří se ze SV Číny okolo 1880 přesunuli do Kyrgyzstánu k jezeru Issyk-Kul do oblastí Chelpek a Börü Baši a jsou známi jako Sartští Kalmyci. Ojrati si jako historičtí soupeři chalchských kmenů v Mongolsku uchovávají povědomí o svém původu. Jejich jazyk je postupně vytlačován chalchštinou a v Mongolsku jej silně ovlivnilo direktivní přijetí azbuky. V Číně jsou komunity Ojratů početnější; v čínském konzervativním prostředí je jazyk uchovávan na velmi dobré úrovni – regionálně je v některých okresech používán z praktických důvodů jako druhý oficiální jazyk. Čínští etnologové a lingvisté Ojraty jasně rozlišují a označují etnonymem *Weilate* (tj. Weilatezu 韦拉特族), nicméně v oficiální politické etnonymii nemají Weilate status samostatného etnika a spolu s Chalchy, Burjaty a Tuvinci jsou klasifikováni jako Mongolové (Mengguzu 蒙古族). To má nepříznivé důsledky na jazykový vývoj; děti Ojratů se na základním stupni učí buď v čacharském dialektu chalchské mongolštiny anebo přímo v čínštině.

Ordoština. Jazykem mluví mongolské kmeny vrchoviny Ordos (čín. E'erdusi 鄂尔多斯) v ČLR v jižní části AO Vnitřní Mongolsko v prostoru vymezeném ze severu ramenem Žluté řeky, z jihu Dlouhou zdí a severní hranicí Huiské AO Ningxia (Ningxia Hui zizhiqu 宁夏回族自治区). V oficiální etnonymii nejsou Ordosští Mongolové považováni za samostatné etnikum a protože jsou řazeni k Mongolům (Mengguzu 蒙古族), nejsou k dispozici konkrétní data o jejich počtu. Todajevovala odhadovala populaci v padesátých

letech minulého století na 64.000 osob; současné předpoklady počítají s cca 100.000 obyvatel, protože jako ostatní národnostní menšiny nepodléhají politice jednoho dítěte. Počet aktivních mluvčích bude kvůli sinizaci i chalchizaci výrazně nižší. Kromě čínštiny jsou kontaktními jazyky ordoských Mongolů chalchské dialekty urat a tūmet a ojratský dialekt öelet v Alashanu (阿拉善). Ordoští Mongolové dodnes uchovávají kmenové členění na sedm korouhví z roku 1649 za mandžuské dynastie Qing. Pravé křídlo zahrnuje na severovýchodě území korouhve Dalad, Wang a Džunggar; po celém území jsou roztroušeny korouhve levého křídla: Kanggin, Otog, Üüsin, Jasag (poslední korouhev vznikla 1736 formálním oddělením od üsinského klanu a byla přiřčena k vnitromongolskému svazu). Ordoská mongolština nemá literární tradici. Spisovatelé ordoského původu psali klasickou mongolštinou, kterou jsou i dnes zaznamenány místní veřejné nápisy. Ordoština není tak stará jako např. dagurština nebo chamniganská mongolština. Někteří autoři uvažují, zda ji nepovažovat spíše za dialekt chalchské mongolštiny (např. Sun Zhu v čínském Slovníku mongolských jazyků). Je to i proto, že se vyvinula přímo z klasické a střední mongolštiny (Georg 2003:193). S chalchskou mongolštinou má ordoština velmi podobné lexikum, gramatiku, slovtvorbu i větnou syntax. Blíže východním mongolským jazykům řadí ordoštinu také nižší míra výpůjček z tibetštiny.

Závěr

Na závěr je třeba připojit zmínku o jazycích, které pravděpodobně také patří do mongolské jazykové rodiny, ale jejich výzkum je teprve na začátku. Kromě kreolizovaných dialektů huazhouha a wutunhua jde o jazyk kangjia, kterému se věnuje vnitromongolský badatel Sechenchogt (Ethnologue). Jazykem by mělo hovořit cca 430 osob ve třech vesnicích (Shalimu, Zongzila, Hangdao) v ČLR v Huangnanské tibetské autonomní prefektuře v provincii Qinghai. Tak malé skupiny oficiální čínská etnonymie nerozlišuje. Kangjia jsou kvůli islámskému vyznání řazeni k Huiům (Huizu 回族) a blíže označovány Kangyang Hui respektive Kangjia Hui. Jejich jazyk má mít vlastní gramatické formy, má být užíván v osobní a obchodní komunikaci a zachován v několika orálních pověstech; lexikum je sbíráno. Výpůjčky zahrnují čínštinu a tibetštinu. Ethnologue zmiňuje také idiom darchat s cca 20.000 osob v Mongolsku u jezera Chovsgol v témž ajmaku. Mluvčí jsou pokládáni za subklan Ojratů nebo potomky turkických kmenů (Batbayar 2008: 153). Většina Darchatů užívá ojratsčinu, chalchskou mongolštinu a burjatské výpůjčky.

Zkratky:

ak. akuzativ, AO autonomní oblast, arab. arabština, burjat. burjatština, čín. čínština, exc./exkl. exkluzivní, f. femininum, gen. genitiv, chamn(igan). chamniganská mongolština, incl./inkl. inkluzivní, J jižní, lit.mong. literární mongolština, lit.tib. literární tibetština, m. maskulinum, mong. mongolština, nom. nominativ, ojrat. ojratsčina, ordos. ordoština, pers. perština, pl. plurál, pre-mong. pre-mongolský, preklas.mong. preklasická mongolština, S severní, stř.mong. střední mongolština, šira-jug. šira-jugurština, tádž. tádžičtina, tib. tibetština, tk./turk. turkický, ujj. ujgurština. V východní, Z západní.

Poděkování

Tato studie vznikla jako výstup z děkanského grantu „Mongolské jazyky a dějiny mongolských národů“ (MUNI/21/BLA/2009) na FF MU. První mezinárodní prezentace našich předběžných výsledků pod titulem „On classification of Mongolian“ se odehrála na konferenci „Srovnatelná-istoričeskoe jazykoznanie – altaistika – tjurkologija“, která se konala ve dnech 4.-7. VI. 2009 v Ústavu jazykovědy Ruské Akademie věd v Moskvě. Účast na tomto fóru umožnil jednomu z nás právě děkanský grant, druhému autorovi pak grant GAAV, č. IAA901640805. Ke zrodu studie nemalou měrou přispěla též spolupráce s Centrem pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází moderních jazyků (MSM 0021622435) na Masarykově univerzitě v Brně.

BIBLIOGRAFIE

- ALTANGEREL, D. 2001. *Altangerel's New Pocket English-Mongolian Dicionary*. Ulaanbaatar: Interpress.
- AOH *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*.
- BAO CHAOLU & GU LASEN. 1988. *Dongbuyuguyu huayu cailiao*. (Menggu yuzu yuyan fangyan yanjiu congshu 018.) Huhehaote: Neimenggu renmin chubanshe.
- BAO CHAOLU & GU LASEN & CHEN NAIXIONG. 1990. *Dongbuyuguyu he mengguyu*. (Menggu yuzu yuyan fangyan yanjiu congshu 016.) Huhehaote: Neimenggu renmin chubanshe.
- BASANGOV, B. B. 1963. *Russko-kalmyckij slovar'*. Ėlista: Kalmyckoe gosudarstvennoe izdatel'stvo.
- BATBAYAR, SANKHUU (ed.). 2008. *Mongolia. The official yearbook of Mongolia*. Ulaanbaatar: Montsame.
- BAWDEN, CHARLES. 1997. *Mongolian-English Dictionary*. London – New York: Kegan Paul.
- BEFFA, MARIE-LISE & MAMAYON, ROBERTE. 1983. Les langues mongoles. *Études mongoles* 14, 121–169.
- BERTAGAEV, T. A. 1968. Mongol'skie jazyki: Vvedenie. In: *Jazyki narodov SSSR. Mongolskie, tunguzo-maičžurskie i paleoasiatskie jazyki*, eds. Vinogradov, V. V. i kol. Leningrad: Nauka 1968, 7–12.
- BIRTALAN, ÁGNES. 2003. Oirat. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 210–228.
- BLÄSING, UWE. 2003. Kalmuck. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 229–247.
- CASTRÉN, MATTHIAS A. 1857. *Versuch einer burjätischen Sprachlehre nebst kurzem Wörterverzeichnis*, herausgegeben von Anton Schiefner. St. Petersburg: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften.
- CHAOLU WU. 1996. *Daur*. München-Newcastle: Lincom Europa.
- CHINBAT, E. 2007. *Mongolian-English Dictionary*. Ulaanbaatar.
- CYDENDAMBAJEV, C. B. & IMEXENOV, M. N. 1962. *Kratkij russko-burjatskij slovar*. Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyx i nacional'nyx slovaraj.
- DOERFER, GERHARD. 1964. Klassifikation und Verbreitung der mongolischen Sprachen. In: *Handbuch der Orientalistik*, 5. Bd. *Altaistik*, 2. Abschnitt: *Mongolistik*. Leiden – Köln: Brill, 35–50.
- DOERFER, GERHARD. 1992. Mongolica im Alttürkischen. In: *Bochumer Jahrbuch zur Ostasienforschung* 14, 39–56.
- ENHEBATU & XINTEKE. 1988. *Dawoeryu he mengyuyu*. (Menggu yuzu yuyan fangyan yanjiu congshu 004.) Huhehaote: Neimenggu renmin chubanshe.
- ENHEBATU ET AL. 2003. Dawoeryu cihui. Menggu yuzu yuyan fangyan yanjiu congshu 605. In: *Dawoer ziliaoji* 4. Beijing: Minzu chubanshe. 47–276.

- FAEHNDRICH, BURGEL R. M. 2007. *Sketch grammar of the Karlong variety of Mongghul, and dialectical survey of Mongghul*. Unpubl. dissertation. University of Hawaii.
- GEORG, STEFAN. 2003. Mongghul. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 286–306.
- GEORG, STEFAN. 2003. Ordos. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 193–209.
- HATTORI, SHIRÔ. 1959[1993]. A Glottochronological Study of the Mongol Languages, reprinted in *Selected Papers of Shirô Hattori*, vol.4: *Studies in Altaic Languages*. Tokyo: Sanseido, 87–88.
- HURELBAATAR. 1999. Mongols in present day China. In: Kotkin, Stephen & Elleman, Bruce L (eds.). 1999. *Mongolia in the twentieth century. Landlocked cosmopolitan*. New York – London: M.E.Sharpe.
- JAXONTOVA, NATAL'JA N. 1996. *Ojratskij literaturnyj jazyk XVII veka*. Moskva: Vostočnaja literatura.
- JANHUNEN, JUHA. 1990. *Material on Manchurian Khamnigal Mongol*. Helsinki.
- JANHUNEN, JUHA. 1992. On the Position of Khamnigal Mongol. In: *JSFOu* 84, 115–143.
- JANHUNEN, JUHA. 2003a. Khamnigal Mongol. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 83–101.
- JANHUNEN, JUHA. 2003b. Mongol Dialects. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 177–192.
- JANHUNEN, JUHA (ED.). 2003c. *The Mongolic Languages*. London: Routledge.
- Jazyki Azii i Afriki. V. Altajskije jazyki*, eds. Solncev, V. M. i kol. Moskva: Nauka 1993.
- Jazyki narodov SSSR. Mongolskie, tunguzo-mañčžurskie i paleoasiatskie jazyki*, eds. Vinogradov, V. V. i kol. Leningrad: Nauka 1968.
- JSFOu Journal de la Société Finno-Ougrienne*.
- KARA, G. 1990. Zhiyuan yiyu. Index alphabétique des mots mongols. *AOH* 44, 279–344.
- KIM, STEPHEN S. 2003. Santa. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 346–363.
- KÖHALMI, KÄTHE U. 1959. Der mongolisch-kamniganische Dialekt von Dadal Sum. *AOH* 9, 163–204.
- KOTWICZ, WŁADYSŁAW. 1950. La langue mongole parlée par les ouigours jaunes près de kan-tcheou. *RO* XVI, 435–465.
- LESSING, FERDINAND (ED.). 1960. *Mongolian-English Dictionary*. Berkeley – Los Angeles: University of California Press.
- LIGETI, LOUIS. 1955. Le lexique moghol de R. Leech. *AOH* 4, 119–157.
- LIGETI, LOUIS. 1964. Les voyeles longues en Moghol. *AOH* 17, 1–48.
- LUWSANWANDAN [LUVSANVANDAN], SH. 1959. Mongol xel ayalguuni ucir. *Studia Mongolica* 1, 1–16.
- MA DAZHENG & CHENG CHONGDE. 2006. *Weilate menggu shigang*. Wulumuqi: Xinjiang renmin chubanshe.
- NAGY, LOUIS J. 1960. A Contribution to the Phonology of an unknown East-Mongolian Dialect. *AOH* 10, 269–294.
- NUTGEREN, HANS. 2003. Shira Yughur. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 265–285.
- PELLIOT, PAUL. 1925. Les mots à h initiale, aujourd'hui amuie dans le Mongol des XIII. et XIV. siècles. *Journal Asiatique*, Vol. 206, 193–263.
- POPPE, N. N. 1938. *Mongolskii slovar Mukaddimat al-adab*. Moskva-Leningrad. (Repr. 1971 Farnborough: Gregg International Publishers LTD)
- POPPE, NICHOLAS. 1954. *Grammar of Written Mongolian*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- POPPE, NICHOLAS. 1955. *Introduction to Mongolian Comparative Studies*. Helsinki: Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 110.
- POUCHA, PAVEL. 1961. Die Sprache der Moghollen in Afghanistan und die Theorie der Mischsprachen. In: *Studia Mongolica* 2, 251–270.

- POUCHA, PAVEL. 1967. Von Jaya-Pandita zum Neukalmückischen. *Archiv orientální* 35, 383–406.
- QINGE'ERTAI & LI KEYU. 1988. *Tuzuyu he menggyu*. (Menggu yuzu yuyan fangyan yanjiu congshe, 013). Huhehaote: Neimenngu renmin chubanshe.
- RAMSTEDT, GUSTAV J. 1906. Mogholica. *JSFOu* 23, 1–60.
- RAMSTEDT, GUSTAV J. 1935. *Kalmückisches Wörterbuch*. Helsinki.
- RAMSEY, ROBERT S. 1989. *The Languages of China*. Princeton: Princeton University Press.
- RO ROCZNIK ORIENTALISTYCZNY.
- RÓNA-TAS, A. 1961. A Dariganga Vocabulary. *AOH* 13, 147–174.
- RUDNEV, A. D. 1908. Opyt klassifikacii mongolov po narečijam. In: *Sravnitel'naja fonetika mongol'skogo pišmennogo jazyka i xalxasko-urginskogo govora*, ed. by G.J. Ramstedt. St.-Petersburg: Imperatorskaja Akademiya Nauk, iv-vi.
- RUDNEV, A. D. 1911. *Materialy po govoram Vostočnoj Mongolii*. St.-Petersburg: Fakultet Vostočnyx jazykov Imperatorskogo St.-Petersburskogo universiteta.
- RYBATZKI, VOLKER. 2003. Intra-Mongolic Taxonomy. In: *The Mongolic Languages*, ed. by Juha Janhunen. London – New York: Routledge, 364–390.
- SANŽEJEV, G. D. (ed.). 1960. *Russko-mongol'skij slovar*. Moskva: Gosudarstvennoje izdatel'stvo inostrannyx i nacional'nyx slovarj.
- SANŽEJEV, G.D. 1952. Mongol'skie jazyki i dialekty. *Učenyje zapiski instituta vostokovedenija* 4, 30–125.
- SINOR, DENIS. 1952. Langues mongoles. In: *Les Langues du monde*, ed. by Antoine Meillet & Marcel Cohen. Paris: Centre national de la recherche scientifique, 369–384.
- SKRIBNIK, ELENA. 2003. Buryat. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 102–128.
- SLATER, KEITH, W. 2003. Mangghuer. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 307–324.
- STAROSTIN, SERGEI A. 1991. *Altajskaja problema i proischoždenije japonskogo jazyka*. Moskva: Nauka.
- SUN ZHU. 1985. *Menggyu wenji*. Xining: Qinghai renmin chubanshe.
- SUN ZHU ET AL. 1990. *Menggu yuzu yuyan cidian*. Xining: Qinghai renmin chubanshe.
- SVANTESSON, JAN-OLOF. 2000. Mongolic vowel shifts and the classification of the Mongolic languages. *Altai Hakpo* 10, 193–207.
- SVANTESSON, JAN-OLOF. 2003. Khalkha. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 154–176.
- TODAJEVA, BULJAŠ K. 1973. *Mongorskij jazyk*. Moskva: Nauka.
- TODAJEVA, BULJAŠ K. 1981. *Jazyk Mongolov Vnutrennej Mongolii*. Moskva: Nauka.
- TODAJEVA, BULJAŠ K. 1986. *Dagurskij jazyk*. Moskva: Nauka.
- TSERENPIL, D. & KULLMANN, R. 2008. *Mongolian Grammar*. Ulaanbaatar: Admon.
- TSUMAGARI, TOSHIRO. 2003. Dagur. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 129–153.
- UNKRIG, W. A. & BLEICHSTEINER, R. & HEISSIG, W. 1941. *Wörterbuch der heutigen mongolischen Sprache*. Wien – Peking: Siebenberg.
- VLADIMIRCOV, B. JA. 1929. *Sravnitel'naja grammatika mongol'skogo pišmennogo jazyka i xalxaskogo narečija. Vvedenie i fonetika*. Leningrad: Vostočnyj institut.
- WEIERS, MICHAEL. 1972. *Die Sprache der Moghol der Provinz Herat in Afghanistan (Sprachmaterial, Grammatik, Wortliste)*. Opladen: Westdeutsche Verlag.
- WEIERS, MICHAEL. 2003. Moghol. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 248–264.
- WHYMANT, A. N. J. 1926. *A Mongolian Grammar. Outlining the Khalkha Mongolian with Notes on the Buriat, Kalmuck, and Ordos Mongolian*. London: Kegan Paul.
- WU HUGJILTU. 2003. Bonan. In: Janhunen, Juha (ed.). *The Mongolic Languages*. London: Routledge, 325–345.
- Pozn.: 1) Současná transkripcie.

Internetové zdroje:

www.china.org.cn/english/features/EthnicGroups/136937.htm
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=dta
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=peh
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=sce
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=kxs
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=mjg
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=yuy
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=bxu
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=bxm
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=bxr
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=khk
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=mvf
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=drh
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=xal
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=mhj

CLASSIFICATION AND GEOGRAPHICAL DISPERSION OF MONGOLIC LANGUAGES

In the article the main models of genetic classification of Mongolic languages are introduced, commented and finally compared with our new model based on the recalibrated glottochronological test applying its modification developed by Sergei Starostin. We recognize the ‘core Mongolic’ cluster of languages (Khalkha, Buryat, Oirat, Kalmyk, Ordos, Khamnigan) and ‘Southern’ cluster (Monguor, Baoan, Santa). Shira Yughur is closer to the core cluster, while as the most distant remain Daghur in the East and Moghol in the Southwest. The wordlists with elementary etymological comments accompany our argumentation. In the appendix we add the basic demographic and geographic information about the modern Mongolic languages.

Michal Schwarz (M.Schwarz@seznam.cz)

Václav Blažek (blazek@phil.muni.cz)

Ústav jazykovědy a baltistiky

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Arna Nováka 1

602 00 Brno, ČR